

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● ΑΛΑΤΙ ΚΑΙ ΦΩΣ (Γ.Β.Μ.).....	225
● ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ (Περίοδος 1940-1941) (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	227
● ΗΜΕΡΕΣ ΔΟΞΑΣ (Νίκου Θ. 'Αρβανίτη).....	230
● ΕΚΕΙ (ποίημα Ι. Α. Νικολαΐδη).....	237
● ΚΑΙΝΑ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΑ	238
● ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΣΛΑΒΟΙ (Βασ. Χ. Χαραλαμποπούλου).....	242
● Η ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου).....	246
● Πατήρ ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ (1922-2000) (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	249
● ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ (Πανορμίτη).....	250
● ΣΧΟΛΙΑ (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	251
● ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. 'Επικοινωνίας τής Χ.Ε.Ε.).....	253

ΕΤΟΣ 73ον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2010 ΑΡΙΘ. 714

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ
Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ 20^{όν} ΑΙΩΝΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΑΘΗΝΑΙ 2008

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 73ον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2010 Ἀριθ. 714

ΑΛΑΤΙ ΚΑΙ ΦΩΣ

Ὁ κίνδυνος τῆς ἐποχῆς μας δέν εἶναι τόσο ἡ ἐξάπλωση τοῦ κακοῦ. Δέν εἶναι ὁ κατακλυσμός τῆς διαφθορᾶς. Ὅλα αὐτά εἶναι κίνδυνος. Ὁ κίνδυνος τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἄλλος, ὁ πιό μεγάλος. Εἶναι ἡ ἀδιαφορία τῶν πολλῶν καί ἄς τό ποῦμεν τῶν «καλῶν». Αὐτῶν πού αὐτοϊκανοποιοῦνται ἀπό τήν πνευματική τους αὐτάρκεια, γιατί δέν ἀδίκησαν, δέν ἐβλάψαν, δέν... Αὐτοί οἱ «φιλήσυχoi» πολῖτες εἶναι οἱ πιό ἐπικίνδυνoi. Ἐπικίνδυνoi, γιατί ἀφήνουν τό κακό ἐλεύθερο καί τούς κακοὺς ἀνεμπόδιστους. Δέν ὑψώνουν ἀναχώματα, γιά νά συγκρατήσουν τόν ὀρμητικό χείμαρρο τῆς διαφθορᾶς, τῆς ἀδικίας, τῆς παρανομίας. Δέν δραστηριοποιοῦνται, γιά νά βοηθήσουν, νά συμπαρασταθοῦν, νά ἐνισχύσουν κάθε φιλότιμη προσπάθεια.

Καί τά ἀποτελέσματα γνωστά. Ποιοί προβάλλονται σήμερα ὡς προσωπικότητες, ὡς ἡγέτες, ὡς κυβερνήτες, ὡς διανοούμενοι; Ὅχι οἱ ἐνάρετοι, οἱ δίκαιοι, οἱ τίμιοι, οἱ ἠθικές, οἱ πνευματικές προσωπικότητες. Ἀλλά οἱ αὐτοπροβαλ-

λόμενοι, οἱ ἐκλεκτοί τῶν ΜΜΕ, οἱ καταφερτζήδες, οἱ λαοπλάνοι, οἱ ἀδίστοιχοι. Ἀναρριχῶνται στίς ὑψηλές θέσεις ὄχι μέ τό αἰθέριο πέταγμά τους, ἀλλά μέ τό γλοιῶδες ἔρπυσμά τους. Καί αὐτό, ὅπως εἶναι φανερό, ὀφείλεται σέ μεγάλο βαθμό στήν ἀδιαφορία ἢ καί στή δειλία τῶν καλῶν πού μέ τήν ἀδράνειά τους ἀφήνουν ἀνοικτό τόν δρόμο. Οἱ ἔντιμοι δέν στεροῦνται ἱκανοτήτων. Ἡ ἀρετή εἶναι ἄλλωστε ἀπό τή φύση της δυνατή. Ὅμως δέν τήν ἀξιοποιοῦν. Τούς λείπει ἡ τόλμη, ἡ ἀποφασιστικότητα. Καί ἔτσι ἀδρονιοποιοῦνται. Μποροῦν καί νά καταντήσουν «μωραμένο ἀλάτι» πού «εἰς οὐδέν ἰσχύει ἔτι εἰ μή βληθῆναι ἔξω καί καταπατεῖσθαι ὑπό τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. ε' 13).

Χριστιανός πού δέν μάχεται στήν «πρώτη γραμμή», πού δέν εἶναι «ἄλας τῆς γῆς» καί «φῶς ἐπὶ τήν λυχνίαν», πού ἔχει χάσει τήν «ἀλυστική» καί φωτιστική του ἰδιότητα, δηλαδή, πού ἀδιαφορεῖ γιά τόν συνάνθρωπό του, μπορεῖ νά εἶναι Χριστιανός; Καί δέν εἶναι

δυνατόν νά θεωρηῇται Χριστιανός, ἀπλούστατα, γιατί ἡ ἀδιαφορία εἶναι ἄρνηση τῆς πρώτης καί μεγάλης ἐντολῆς, τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης. Ἄν δέν μπορῇ νά νοηθῇ Χριστιανός, πού ἀδιαφορεῖ γιά τίς ὕλικές ἀνάγκες τοῦ πλησίον, πῶς θά χαρακτηρισθῇ Χριστιανός αὐτός πού δέν ἐνδιαφέρεται γιά τίς πνευματικές ἀνάγκες τῶν συνανθρώπων του; Χριστιανός εἶναι ὁ «**πεινῶν καί διψῶν τήν δικαιοσύνην**». Κατατρῶει τήν ψυχή του ὁ ἄσβεστος αὐτός πόθος. Παροξύνεται τό πνεῦμα του μπροστά στόν στραγγαλισμό τοῦ δικαίου, στόν παραμερισμό τοῦ ἀδιάφθορου, στήν καταπάτηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἡ ἀπάθεια, ἡ ἀδιαφορία, ἡ ἀδράνεια δέν τοῦ ταιριάζουν.

Αὐτό τό παράδειγμα μᾶς ἄφησαν ὅλοι οἱ πρωταγωνιστές τῆς «παρατάξεως Κυρίου», οἱ μάρτυρες, οἱ θεοφόροι Πατέρες, οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἀψηφοῦσαν καί τή ζωή τους, προκειμένου νά ὑπερασπισθοῦν τά δικαιώματα τῶν ἀσθενεστέρων. Δέν δίσταζαν νά ἀντιταχθοῦν στήν καταπιεστική ἐξουσία, στήν τυραννία, ἔστω καί ἂν διέτρεχαν τόν ἔσχατο κίνδυνο. Παραπάνω ἀπό τούς ἀνθρώπους ἀντηχοῦσε τό χρέος πρὸς τόν ἀδελφό, γιά χάρη τοῦ ὁποίου ὁ θεάνθρωπος ἔχυσε τό ἀτίμητο αἷμα Του.

Νά θυμηθοῦμε τήν πρωτοχριστιανική Ἐκκλησία καί τούς ἀγῶνες τῶν ἡρωϊκῶν παιδιῶν της; Τότε, ὅπως ἐπιγραμματικά παρατηρεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «**Πάντες ἐνέπτουν, ὕβριζον, κατεγέλων, ἐχλεύαζον, μωρούς ἐκάλουν, ἀνοήτους...** Οὐ μικρόν δέ τοῦτο πρὸς τό παρασαλεῦσαι ψυχὴν, εἴαν μὴ ἐρριζωμένη κατὰ βάθος ἡ πίστις ἦ. Καί γάρ οὐδέν οὕτω δάκνει ψυχὴν καί διάνοιαν, ὥς σκώμματα καί λοιδορίαι· πολλοὶ γάρ πολλάκις ἄνδρες ὑπεσκελίσθησαν ὄνειδιζόμενοι».

Ὅλοι, λοιπόν, τότε κορόϊδευαν, εἰρωνεύονταν, πολεμοῦσαν. Καί δέν πολεμοῦσαν μόνο μέ τό λόγο καί τή γραφίδα. Πολεμοῦσαν καί δίωκαν μέ τό ξίφος, μέ τά θηρία, μέ τίς φωτιές, μέ τά πλέον ἀνατριχιαστικά βασανιστήρια. Καί οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι τί ἔκαναν; Μποροῦσαν φυσικά μέ τή μέθοδο τῆς ἀδιαφορίας νά μὴν ἐκτεθοῦν σέ κίνδυνο. Νά ζοῦν μέ ἀσφάλεια. Νά κρατήσουν τή χριστιανική τους ιδιότητα κρυφῇ, ἀδιαφορώντας γιά τούς ἄλλους. Δέν τό ἔκαναν. Δέν τό σκέφθηκαν κἂν. Ἀκριβῶς γιατί ἦσαν Χριστιανοί, Χριστιανοί ἀληθινοί, μέ συνέπεια, μαθηταί τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν μαρτύρων καί ἡρώων τῆς πίστεως, «**Ἄλας**» καί «**Φῶς**».

Γ.Β.Μ.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ

(Περίοδος 1940-1941)

Όταν γίνεται λόγος για την έποποιΐα του 1940 αναφερόμεθα κυρίως στις χερσαίες επιχειρήσεις και στην δράση του στρατού ξηράς, στο απόσπασμα του Κωνσταντίνου Δαβάκη στην Πίνδο, στις έξορμήσεις των ευζώνων κατά των εισβολέων. Παράλληλα όμως πράξεις ήρωισμού και πολεμικών επιτυχιών συναντούμε και στη δράση και των άλλων όπλων, του Ναυτικού και της Αεροπορίας. Στην συνέχεια θα αναφερθούμε ειδικότερα στην δράση του Πολεμικού Ναυτικού.

Τήν περίοδο αυτή τό Ιταλικό πολεμικό ναυτικό ήταν η δεύτερη ναυτική δύναμη στη Μεσόγειον μετά τον Βρετανικό στόλο. Η Ιταλία διέθετε δύο πολεμικούς ναυστάθμους στον Τάραντα στη νότιον Αδριατική και στην τότε Ιταλοκρατούμενη Δωδεκάνησο στο Λακκί της Λέρου. Η ισχύς του Ιταλικού ναυτικού σέ αριθμό πλοίων έπιφανείας και υποβρυχίων έναντι του έλληνικού στόλου ήταν συντριπτική.

Ο έλληνικός στόλος διέθετε βασικά τότε εκτός από τό παλαιόμαχο και θρυλικό θωρηκτό «Αβέρωφ» τέσσερα παλαιά αντιτοπιλλικά ηλικίας 30 ετών, άλλα τέσσερα ναυπηγήσεως 1929-1930 και δύο νεώτατα τον «Βασιλέα Γεώργιον» και την «Βασίλισσα Όλγα» καθώς και έξι υποβρύχια. Έξ άλλου στά τελευταία χρόνια της δεκαετίας του

1930 τά ξένα πολεμικά ναυπηγεΐα δέν έδέχοντο πλέον παραγγελίες ναυπηγήσεως πολεμικών πλοίων για λογαριασμό τρίτων κρατών, διότι ήσυχολούντο πλέον μέ ναυπηγήσεις πλοίων για ένίσχυση του ίδιικού των ναυτικού. Συνεπώς νέες παραγγελίες για περαιτέρω ένίσχυση του έλληνικού ναυτικού μέ νέα πλοΐα ήταν πρακτικώς αδύνατον νά γίνουν.

Πρώτον θύμα του στόλου μας, ως γνωστόν σέ περίοδο μή έμπολέμου καταςτάσεως μέ την Ιταλία ήταν η βύθιση του εϋδρομου ΕΛΛΗ στη νήσο Τήνο στις 15 Αυγούστου 1940 ήμέρα μεγάλης έορτής της Παναγίας, από Ιταλικό υποβρύχιο, τό όποιο είχε βάση του τον ναύσταθμο της Λέρου.

Η μακρά ναυτική παράδοση της Ελλάδας κατέστησε τό πολεμικό ναυτικό πολύτιμο παράγοντα της νίκης κατά τον πόλεμο 1940-1941 και τό αξίωσε νά μοιρασθει μαζί μέ τον στρατό ξηράς και την Αεροπορία την δόξα και την ευγνωμοσύνη του έθνους.

Τό έλληνικό ναυτικό ένεπλάκη στον άγώνα από τίς πρώτες ήμέρες του πολέμου. Η σημαντική όμως συμβολή του κατά τούς πρώτους μήνες της συρράξεως, οι όποιοι ήταν αποφασιστικότεροι, πέρασαν, σχεδόν άπαρατήρητοι από τό ευρύ κοινό, διότι δέν έτυχε νά πραγματοποιήσει άθλον έντυπωσιακής φύσεως.

Ἀποτέλεσε ὅμως ἄθλον, ἀλλὰ ἀθόρυβον, ἡ ἐπιτυχὴς ἐκ μέρους του προστασία τόσοσιν τῶν στρατιωτικῶν μεταφορῶν καὶ ἐκείνων τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῆς χώρας. Ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπιστρατεύσεως μεταφέρθηκαν μέ τὴν προστασία τοῦ ναυτικοῦ 80.000 ὁπλίτες στὸ θέατρο τῶν ἐπιχειρήσεων καθὼς καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες τόνοι πυρομαχικῶν, τροφίμων καὶ λοιπὸν ἐφοδίων τοῦ στρατοῦ. Τὰ ἀντιτορπιλλικά μας εὐρίσκοντο σὲ συνεχῇ κίνηση κατὰ τὴν διάρκεια τῶν χειμερινῶν μηνῶν, ἀντιμετωπίζοντας τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ τὸν παντοῦ ἐνεδρεύοντα ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος διέθετε 150 καὶ πλέον ὑποβρύχια, ἐνῶ κανένα ἀπὸ τὰ σκάφη μας δὲν διέθετε μηχανήματα ἐντοπισμοῦ τῶν ὑποβρυχίων, διότι προπολεμικῶς οὐδεὶς μᾶς χορηγοῦσε τοιαῦτα, θεωρούμενα ὡς ἓνα εἶδος μυστικῶν ὄπλων.

Τριπλὴ ἦταν ἡ κυρία ἀποστολὴ τοῦ ναυτικοῦ μας τότε: α) Νά προστατεύσει τῆς στρατιωτικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως μεταφορές, β) νά προσβάλει κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ τίς μεταφορές τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὴν Ἰταλία στὴν Ἀλβανία καὶ γ) νά προστατεύσει τίς ἀκτές μας ἀπὸ ἐχθρικὲς ἐπιθέσεις, ἀποβάσεις καὶ βομβαρδισμούς.

Ἡ πρώτη ἀποστολὴ καθαρῶς ἀμυντική ἦταν καὶ ἡ σπουδαιότερη. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κινητοποιουμένων στρατευμάτων μας ἔπρεπε, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπιστρατεύσεως, νά μεταφερθεῖ διὰ θαλάσσης. Ἡ θαλασσία ὁδὸς ἐπεβάλλετο ὄχι μόνον ἀπὸ γεωγραφικοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους οἰκονομίας δυνάμεων καὶ χρόνου. Διότι ὅπως εἶναι γνωστόν οἱ θαλάσσιες μεταφορές εἶναι ἀσύγκριτα φθηνότερες εὐ-

κολώτερες, ἀκόμη καὶ ταχύτερες ἀπὸ ἐκεῖνες διὰ ξηρᾶς, ὅταν ἔχει νά κάνει κανεὶς μάλιστα μέ τὴν ὁρεινὴ Ἑλλάδα καὶ μέ ἓνα ὁδικὸ δίκτυο μέ στενοὺς καὶ δύσβατους δρόμους.

Κατὰ τίς συνοδεῖες προστασίας τῶν νηοπομπῶν τὰ ἀντιτορπιλλικά μας ἔπεφταν συχνά σὲ ἐνέδρες ἐχθρικῶν ὑποβρυχίων. Οὐδέποτε ὅμως αὐτές οἱ ἐνέδρες ἐσημείωσαν τὴν παραμικρὴ ἐπιτυχία. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως, οὔτε ἓνα σκάφος μας μεταφέρον στρατόν, πολεμικὸ καὶ λοιπὸν ὑλικὸ καὶ τροφές, ἐβυθίσθηκε ἀπὸ ἐχθρικὰς ἐνέργειες.

Δυνατότητες γιὰ μαχητικὴ ἀναμέτρηση γιὰ ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίες μέ τὸ Ἰταλικό, τὸ ὁποῖο ὑπερεῖχε συντριπτικῶς στὴν Ἀδριατικὴ, δὲν διέθετε τὸ ἐλληνικὸ ναυτικόν. Οὔτε ἡδύνατο πρακτικῶς νά σταματήσῃ τίς ἰταλικὰς μεταφορές πρὸς τὴν Ἀλβανία, οἱ ὁποῖες διενεργοῦντο κυρίως κατὰ τὴν νύκτα μέ τὴν συνοδεία μεγάλων ἀντιτορπιλλικῶν καὶ καταδρομικῶν.

Παρά τοῦτο τὰ ἐλληνικά ὑποβρύχια ἔδρασαν ἐπιτυχῶς στὴν διάρκεια τοῦ πολέμου, ἐπιτιθέμενα κατὰ τῶν ἰταλικῶν νηοπομπῶν μέ προορισμόν τοὺς λιμένες τῆς Ἀλβανίας, Αὐλώνα καὶ Δυρράχειον.

Συγκεκριμένα στίς 24 Δεκεμβρίου 1940 τὸ ὑποβρύχιον «Παπανικολῆς» μέ κυβερνήτη τὸν πλωτάρχην Ἰατρίδην ἐσημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία. Μία νηοπομπὴ ἀπὸ δώδεκα μεγάλα μεταγωγικά μέ συνοδεία ἑξὶ ἀντιτορπιλλικῶν καὶ ἀεροπλάνων διέπλεε τὸ στενὸ τοῦ Ὀτράντο. Τὸ ἐλληνικὸ ὑποβρύχιον ἔρριψε καὶ τίς τρεῖς τορπίλλες του καὶ ἐβύθισε δύο

μεγάλα ιταλικά μεταγωγικά. Στήν συνέχεια παρά τήν όκτάωρη καταδίωξη του από τά ιταλικά πολεμικά κατόρθωσε τελικά νά διαφύγει καί νά έπιστρέψει στή βάση του. Στίς 29 Δεκεμβρίου τό ύποβρύχιο «Πρωτεύς» μέ κυβερνήτη τόν ύποπλοίαρχο Χατζηκωνσταντή κατόρθωσε νά τορπιλίσει ένα μεγάλο ιταλικό μεταγωγικό. Όμως δέν έμπόρεσε νά διαφύγει τήν καταδίωξη του έχθρου καί έβυθίσθη αϋτανδρον πληγέν από ιταλικό πολεμικό.

Στίς 31 Δεκεμβρίου τό ύποβρύχιο «Λάμπρος Κατσώνης» μέ κυβερνήτη τήν πλωτάρχη Σπανίδη προσέθεσε καί νέον άθλον στό ένεργητικό του πολεμικού ναυτικού βυθίζοντας ένα ιταλικό πετρελαιοφόρο. Τήν νύκτα 28-29 'Ιανουαρίου 1941, τό ύποβρύχιο «Παπανικολής» έσημείωσε νέα έπιτυχία μέ τήν βύθιση ενός έχθρικού μεταγωγικού 10.000 τόνων. Όμοια κατορθώματα έπέτυχαν τό ύποβρύχιο «Τρίτων» καί τό τορπιλλοβόλο «Σφενδόνη».

Έν γένει οί άνδρες του ελληνικού πολεμικού ναυτικού παρά τίς περιορισμένες δυνατότητες, τίς όποιες τούς παρείχε ή τρομακτική άριθμητική καί ποιoτική μειονεκτικότητα του ύλικού που διέθετον τόν χειμώνα 1940-1941, άγωνίστησαν μέ τόν ίδιον άξιοθαύμαστον ήρωισμό, τόν όποιο επέδειξε τό τελικό στά παγωμένα άλβανικά ύψίπεδα καί μέ τόν κοινόν Έλληνα στρατιώτη, καί συνεμερίστησαν τήν δόξα της ώραιάς καί μεγάλης μάχης γιά τήν έλευθερία της πατρίδας των.

'Από τήν έπομένη ήμέρα της 6ης 'Απριλίου 1941 μέ τήν γερμανική έπίθεση κατά της Ελλάδας ή κατάσταση μεταβάλλεται ριζικά.

Η γερμανική άεροπορία κυριαρχεί στόν έναέριον χώρο. Τό μέτωπο καταρρέει καί στίς 27 'Απριλίου τά γερμανικά στρατεύματα εισέρχονται στήν 'Αθήνα καί καταλαμβάνουν τόν ναύσταθμο στήν Σαλαμίνα. Τά ελληνικά πολεμικά πλοία αποπλέουν γιά τήν Κρήτη. Ό πόλεμος συνεχίζεται.

Μετά τήν κατάληψη από τούς γερμανούς καί της Κρήτης καί όσα εκ των πολεμικών μας πλοίων δέν είχαν βυθισθεί κατέφυγαν στόν λιμένα της 'Αλεξάνδρειας στήν Αίγυπτο, όπου καί άφίχθησαν στήν συνέχεια καί πολλοί άξιωματικοί καί ναύτες του Π.Ν. από τήν κατεχόμενη Ελλάδα. Εκεί γίνεται άνασύνταξη του ελληνικού στόλου μέ τήν παραχώρηση εκ μέρους των συμμάχων πολλών νέων πλοίων.

Ό νέος πλέον ελληνικός στόλος έντάχθηκε στά πολεμικά σχέδια έπιχειρήσεων του βρεττανικού στόλου της Μεσογείου καί συμμετείχε σέ συνοδεία νηοπομπών καί σέ άποβατικές ένέργειες στήν Σικελία, στήν νότιο 'Ιταλία καί στίς γαλλικές άκτές της Μεσογείου.

Τό θωρηκτόν «Αβέρωφ» λόγω της ήλικίας του ήταν πλέον μειωμένης μαχητικής ικανότητας γιά σύγχρονον πόλεμο, γι' αυτό έδρασε κυρίως στόν 'Ινδικόν ώκεανόν ως πλοίο συνοδείας νηοπομπών στόν συμμαχικόν άγώνα κατά των 'Ιαπώνων.

Τόν 'Οκτώβριο του 1944 ό ελληνικός στόλος, μέ έπικεφαλής τόν «Αβέρωφ» μετά από τετραετείς άγώνες στόν χώρο της Μεσογείου κυρίως επανέπλευσε καί άγκυροβόλησε στά γαλανά νερά του Σαρωνικού δαφνοστεφανωμένος άφοϋ εξέτελεσε τό ιερόν καθήκον πρός τήν μεχόμενη πατρίδα.

ΒΑΣ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΗΜΕΡΕΣ ΔΟΞΑΣ

*Μάνα Έλλάδα, δική σου μιά σάλπιγγα ήχει...
στούς λαούς νά θυμίζει γεμάτο ψυχή
τό τρανό πού ξεστόμισες «Όχι».*

Στέλιος Σπεράντσας

1. Προοίμιο

Έχουν περάσει κάπου εβδομήντα χρόνια από τότε πού ή Σάλπιγγα τής Ελλάδας σάλπισε στούς λαούς τό σάλπισμα του χρέους. Τό τρανό σάλπισμα του «Όχι», στή βία καί στο φασισμό. Κι έγινε τό σύμβολο τής ελευθερίας, ή παντιέρα του χρέους καί τής νίκης.

Η ελληνική ιστορία είναι γεμάτη μέ τέτοιες σελίδες δόξας, από τήν αρχαιότητα. 'Από τήν εποχή του Μολών Λαβέ! 'Από τότε πού οι Έλληνες ένίωσαν έντονο τό χρέος νά υπερασπιστούν μέ κάθε θυσία τήν ελευθερία τους.

Τό Δεκαπενταύγουστο του 1940, άνήμερα τής Μεγαλόχαρης, βουλιάξαν οι δειλοί τό πολεμικό μας «Έλλη», γύρω στις 8.30 τό πρωί, «ένώ εύρίσκετο ήγκυροβολημένο έν μεγάλω σημαιοστολισμό» καί σέ απόσταση 800 περίπου μέτρα έξω άπ' τό λιμενοβραχίονα τής «Τήνου, ν' άποδόση», τιμές στή Μεγαλόχαρη. «Τό ύποβρύχιον παρέμεινεν έν καταδύσει καί έξηφανίσθη», μάς πληροφορεί τό επίσημο τότε ανακοινωθέν.

Τότε άκριβώς, «Γιάντια, μαύρα νέφρη/σκέπασαν τόν ήλιο/κι ή γελαστή πατρίδα πήρεν/όψη σκυθρωπή», θά πει ό ποιητής τής Ραψωδίας 1940-1946

Στέφανος Μπολέτσης⁽¹⁾. Η Κυβέρνηση για λόγους σκοπιμότητας, ίσως καί σωφροσύνης, ύποβάθμισε τό γεγονός. Καί δέν δημοσιοποίησε τήν εθνικότητα του ύποβρυχίου.

Η «βουή» πού ξεσήκωσε τό έγκλημα του τορπιλισμού τής ειρήνης, δέν μπορούσε νά κρατηθί. «Ό μουγγρος του έπερχόμενου κεραυνού,/δονεί τή γή/καί τόν άγέρα/τά δέντρ' άνησυχούν/καί τά πουλιά/φτερίζουν πέρα...»⁽²⁾.

2. Κωδωνοκρουσίες

Ξημερώματα, στίς 28 'Οκτωβρίου 1940, ό Γκράτσι, ό 'Ιταλός πρεσβευτής στήν Αθήνα, όπως γράφει στ' άπομνημονεύματά του, ζητάει άπ' τόν Έλληνα πρωθυπουργό νά μήν έναντιωθεί ή Ελλάδα στις άπαιτήσεις τής 'Ιταλίας «διότι τά ιταλικά στρατεύματα στις 6 (τό πρωί) θά διαβούν τά σύνορα».

— Μά τότε, αυτό σημαίνει πόλεμον, παρατηρεί ό Έλληνας πρωθυπουργός. Κι ό 'Ιταλός πρεσβευτής σημειώνει, πώς «ό πόλεμος θ' άποφεύγετο άν ή Ελλάς

(1) Στέφανος Μπολέτσης, *Ραψωδία* 1940-1941, εκδόσεις ή «Δαμασκός» Αθήναι 1946.

(2) *Ραψωδία*, ό.π. σελ. 8.

έκαμνε τήν δήλωσιν ὅτι «ἀποδέχeto τίς δίκαιες ἀξιώσεις τῆς Ἰταλίας».

– Μολών Λαβέ!... Αὐτή ἦταν ἡ ἀπάντησις πού πῆρε. Ἡ Ἑλλάδα δέν ὑποδουλώνεται αὐτόβουλα.

Μέ τήν αὐγή, οἱ κωδωνοκρουσίες, στά καμπαναριά τῶν ἐκκλησιῶν, διαλαλοῦν τήν ἀπόφραση τοῦ ἔθνους νά πολεμήσει γιά τά ὅσα καί ιερὰ. «Στίς ἐπτά τό πρῶί, σημειώνει ὁ ἱστορικός, ἡ ὁδός Σταδίου ἔδινε τήν ἐντύπωση θάλασσας. Μιάς θάλασσας πού τήν ἀποτελοῦσαν νέοι καί γέροι, ὅσοι θά πολεμοῦσαν γιά τήν Ἑλλάδα καί ὅσοι ἤδη εἶχαν πολεμήσει. Μιάς θάλασσας πού τήν ἀποτελοῦσαν γυναῖκες καί παιδιά. Γυναῖκες πού χαροκαῖκανε ἤδη στούς ἀγῶνες τῆς φυλῆς καί ἄλλες πού θά τίς ἔντυνε στά μαῦρα ὁ νέος πόλεμος».

Καί συνεχίζει: «Στίς ὀκτώ τό πρῶί ὁλόκληρη ἡ ἐλληνική πρωτεύουσα ἔδινε τήν ἐντύπωσιν τρικυμισμένης θάλασσας [...]. Σέ ὅλων τήν ψυχή ἦταν ριζωμένη ἡ βεβαιότης ὅτι στόν ἄνισο ἀπό ἀπόψεως ἀριθμῶν ἀγῶνα θά ἐνίκουσε τό δίκαιον καί ἡ τιμή...»⁽³⁾.

Ἡ καταπάτησις κάθε ἐννοίας δικαίου ἀπό τόν γελοῖο φαμαρόνο Μουσσολίνι καί τοὺς φασίστες του εἶχ' ἐρεθίσει τήν φιλοπατρία τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ὕβρις στή Μεγαλόχαρη δέν μποροῦσε νά ξεχαστεῖ. Κι οὔτε θά ξεχαστεῖ.

Ὁ ποιητής, ὁ Ἅγγελος Σικελιανός, θά ὑψώσει τό βλέμμα καί τό μεγαλό-

(3) Εἰκονογραφημένη Ἱστορία τοῦ Ἑλληνοῖταλικοῦ καί Ἑλληνογερμανικοῦ πολέμου, Ἐπιμέλεια Στρατιωτικῆς Ὑλῆς Ἀλεξ. Ἐδιπίδου, Ἀντιστρατήγου ἐ.ἀ., πρῶν ὑπαρχοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ἐκδοτικός οἶκος Σ. Α. Τζηρίτα, σελ. 90.

πνοο στίχο του στήν «*Παρθένα Μαρία*» γιά νά πεῖ: «...*Παρθένα μάννα, τό πικρό ποτήρι/ὡς τῇ στερνῇ τόπιαμε στάλα· δρᾶμε/ἐκεῖ, πού τά ἴδια τά σπλάχνα σου ξεσχίζουσιν./Ἄνοιξ' τό δρόμο, ἀκοίμητη, νά παῖμε/ὅπου ντουνρέκι καί λιβανιστήρι./Οἱ ἀρματωμένοι τοὺς ναοὺς φροντίζουν! /στό νάο σου ὅλος νά μπεῖ ὁ στρατός σου, κάμε!...*». Καί πραγματικά σέ κεῖνον τόν πόλεμο ὅλος ὁ ἐλληνικός στρατός στεγάσθηκε κάτω ἀπό τό μοφόρι τῆς Πλατυτέρας⁽⁴⁾.

Οἱ μαρτυρίες τῶν φαντάρων μας εἶναι ἀάμπολες. «*Γιά ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα τοῦ μετώπου φροντίζει ἡ Μεγαλόχαρη*» ἔγραφε σέ γράμμα του ἀπό τό μέτωπο στοὺς γονεῖς του ἑνας φαντάρης, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τό περιοδικό «**Ἡ Ζωή**», στό 1443 φύλλο του στίς 10. 12.1940.

«...*Καί κοκκινίζει/μέ τό αἷμα σου τό ἀπάτητο χιόνι. Καί οὔτε πῶς θάπρεπε/νά ἀφήσεις μέσ στίς φλέβες σου λίγο γιά τήν εἰρήνη σκεφτόσουν...*» (Νικηφόρος Βρεττάκος).

3. Ἡ Ἐκκλησία

Μπροστάρης καί σέ τοῦτο τόν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους ἦταν ἡ Ἐκκλησία ἡ Ὁρθόδοξη, ἡ μάνα τῶν Ἑλλήνων. Νέες **ἡμέρες δόξας** ξεπροβάλλουν γιά τό ἔθνος τό ἐλληνικό!

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς ἐλλαδικῆς Ἐκκλησίας «ἐξέδωσεν ἐγκύκλιον πρὸς ὅλους τοὺς ιεράρχες ὅλου τοῦ κράτους καί τοὺς ἐκαλοῦσε νά σταθοῦν βοηθοί

(4) Οἱ Ἀκτῖνες ἔχουν γράψει καί παλαιότερα γιά τῇ «*μαυροφόρα γυναῖκα*» πού προστάτευε κι ὁδηγοῦσε τό Στρατό μας. Οἱ μαρτυρίες ἦταν κι ἀπό τῇ μεριά τοῦ ἐχθροῦ.

καί συμπαρασάταται τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί νά διατάξουν τόν ὑπό τήν πνευματικήν τους ἐξουσίαν κληρον νά τελεῖ καθημερινῶς δεήσεις καί παρακλήσεις στούς ναοὺς γιά τήν εὐόδωσι τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος».

Καί ἡ ἐγκύκλιος κατέληγε: «Καί μή φοβώμεθα ἀπό τῶν ἀποκτεινόντων τό σῶμα, τήν δέ ψυχὴν μή δυναμένων ἀποκτεῖναι... Ἐπερρρίψωμεν ἐπὶ τόν Κύριον τήν μέριμναν ἡμῶν καί Αὐτός θά εἶναι βοηθός καί ἀντιλήπτωρ ἐν τῇ ἀμύνη κατὰ τῆς ἀδίκου ἐπιθέσεως τῶν ἐχθρῶν. Οὗτοι ἐν ἄρμασι καί αὐτοὶ ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δέν ἐν ὀνόματι Κυρίου καί Θεοῦ καί ἐν τῇ γενναιοδότητι καί ἀνδρείᾳ ἡμῶν μεγαλυνθισόμεθα».

Ἡ Μοῦσα θά τραγουδήσει τό δικό της τραγούδι: «Στοὺς ἥρωες τοῦ Σήμε-
ρα,/τοῦ Χτές, τοῦ Εἰκοσιένα,/πού χω-
νευτήρι γίνονται/σέ κάθε σηκωμό/οἱ δάφνες καί τό σήμαντρα γι' αὐτοὺς καί
τήν Παρθένα/πού φέρονουν τήν Ἀνά-
σταση/καί κάθε λυτρωμό», (Ανθούλα Α. Ζόλδερ «Στοὺς ἥρωες»).

Ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἶχε στιχηθεῖ στίς γραμμές τῆς Ἐκκλησίας. Παρακολουθοῦσε, προσευχόταν, ἔκανε ὁλονυχτίες, νά προστατεύει ὁ Θεὸς κι ἡ Παναγιά τοὺς στρατιῶτες στό μέτωπο, σημείωνε μέ θαυμασμό ἓνας ξένος, ὁ Florence A. Stowe ὑπογραμμίζοντας ὅτι «οἱ Ἕλληνες εἶναι λαὸς θρησκευτικὸς κι ἔχουν μιὰ ἰδιαίτερη εὐλάβεια γιά τήν Παναγία». Ἀξιοσημείωτη εἶν' ἡ μαρτυρία πού ἀναφέρει σέ βιβλίο του: «Γεγονός εἶναι, ὅτι στίς ἀρχές ἀκόμα τοῦ πολέμου, ἓνα ἀντιτορπιλικό ἐστάλη μέ διαταγή τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως στήν Τήνο, ἔβαλε μέ ἱεροπρέπεια στό πλοῖο τό εἰ-

κόνισμα καί τό μετέφερε στό Ἀλβανικὸ μέτωπο...».

4. Ἡ Ἀδελφότης Θεολόγων «Η ΖΩΗ»

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς χρήζει τό δημοσίευμα στήν ἐφημερίδα «*Ελευθερον Βῆμα*» τῆς 6.11.1940. Ἀφορᾷ ἐπιστολὴ πού στάλθηκε στόν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως ἀπό τήν Ἀδελφότητα Θεολόγων «Η ΖΩΗ». Γράφει λοιπόν ἡ ἐπιστολή:

«Ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδος ἤχησε ζωηρῶς εἰς τήν κοινοβιακὴν ἡμῶν ἀδελφότητα. Προπέψαμεν πρὸς κατὰταξιν ὑπὸ τήν τετιμημένην ἑλληνικὴν σημαίαν τρι-
άκοντα ἑξ μέλη τῆς ἀδελφότητος, ἑξ ὧν ἑννέα κληρικοί, ἱεροκήρυκες, καί ἤδη στρατιωτικοὶ ἱερεῖς, καί δέκα ἔφεδροι ἀξιωματικοί. Συγχαίροντες θερμῶς διὰ τήν σθεναράν στάσιν τῆς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως εὐχόμεθα ἐκ καρδίας ὅπως ὁ Ὑψιστος εὐλογήσῃ τόν ὑπὲρ βωμῶν καί ἐστιῶν ἀγῶνα, χαρίζων τήν νίκην τοῦ Δαβὶδ κατὰ τοῦ ἀνόμου Γολιάθ. Τὴν ἐπιστολὴ ὑπογράφουν: Ὁ Πρόεδρος ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Παπακώστας. Ὁ γραμματεὺς Δημήτριος Παναγιωτόπουλος.

Στίς μέρες πού ἀκολούθησαν, οἱ γυναικεῖς ὁργανώσεις, πού ἦταν ὑπὸ τήν σκέπη καί καθοδήγηση τῆς ΖΩΗΣ, ὑπηρετήσαν μέ κάθε αὐταπάρνηση καί θυσία τοὺς τραυματίες τοῦ πολέμου, τίς χῆρες καί τὰ ὀρφανά. Εἶν' εὐγλωττοὶ κάποιοι στίχοι τοῦ Ποιητῆ τῆς Ραψωδίας: «Στόν ἥλιο τό Σεπτεμβριανό, τ' ἀπομεσήμερο,/στό πάρκο τοῦ Νοσοκομείου,/λένε/καί λένε/γιά κάμπους, γιά βουνά μαχῶν.../καί σιωπηλά κάποτε κλαῖνε!».

Είναι οι Τρεις 'Ανάπηροι για τούς όποιους μιλάει ο Μπολέτσης στη *Ραψωδία* του μέ στίχους άπεριττους, γεμάτους συγκλονισμό και δόξα. 'Ο ένας μέ τό κομμένο χέρι, ό άλλος μέ τά κομμένα πόδια κι ό τρίτος μέ τά σβηστά μάτια από τή λάμψη κάποιας νάρκης. «Μιά λάμψη μπροστά στά μάτια (του)/ κι ύστερα, άπέραντο σκοτάδι...», μās λέει ό Ποιητής.

5. Σύσσωμο τό Έθνος

Οί καμπάνες για τήν επιστράτευση άκούστησαν παντού, όπου κατοικοῦσαν Έλληνες. Μιά μαρτυρία τής εποχής έκεινης μās πληροφορεί: «Από όλην τήν Αίγυπτον και από τό Σουδάν άθρόοι προσέρχονται όπως καταγραφούν και άναχωρήσουν εις Ελλάδα οί στρατεύσιμοι και έθελοντάι ζητοκραυγάζοντες ύπέρ τής Έλλάδος». Η είδηση δημοσιεύθηκε στήν έφ. *Η Πρωία*, στίς 14.11. 1940. Έκείνη τήν εποχή ό Έλληνισμός στήν Αίγυπτο ήταν κυριαρχικό στοιχείο, στά γράμματα, στό βίος και σέ έργα πολιτισμού και προόδου.

Στήν ίδια έφημερίδα, στήν *Πρωία* είναι δημοσιευμένο και τοῦτο. «Είς τά διάφορα έλληνικά προξενεία υποβάλλονται άθρόοι αίτήσεις Άλβανών, όπως καταταγοῦν οὔτοι ως έθελοντάι εις τόν έλληνικόν στρατόν». Η Άλβανία, τότε, ήταν υποταγμένη στή φασιστική Ιταλία. Κι οί Άλβανοί ένιωθαν τήν ανάγκη κι έντονο τό πατριωτικό χρέος νά ξεσηκωθοῦν για τή λευτεριά τής πατρίδας τους.

Συγκινητική είναι και ή ανταπόκριση τής Κύπρου στο σάλπισμα τής Πατρίδας. «... έμείς, τά τέκνα τής Κύπρου, συνεχίζοντας τίς παραδόσεις τών προ-

γόνων τής ιδιαιτέρας μας πατρίδας, σπεύδουμε νά σās παρακαλέσουμε, όπως διατάξετε νά μās γίνει ή υπέρτατη τιμή νά προσφέρουμε τούς έαυτούς μας εξ ολοκλήρου στον άγώνα, πού από δυό μέρες άρχισε ό έλληνισμός όλόκληρος...». Αυτή τήν έκκληση, πού άπευθύνονταν στον Έλληνα πρωθυπουργό, υπογράφουν «πολλές εκατοντάδες Κυπρίων». Τήν δημοσίευσε τό «*Ελεύθερον Βήμα*» στίς 3 Νοεμβρίου 1940.

Σύμφωνα μέ μαρτυρία του Μελή Νικολαΐδη, Κύπριου δημοσιογράφου και λογοτέχνη, φίλου και συνεργάτη τών *Ακτίων*, «τότε, στά 1940 σέ κάποιο χωριό τής Κύπρου ό γάμος είχε τελειώσει στήν έκκλησία και ή γαμήλια πομπή... περνούσε τούς δρόμους του χωριού κατευθυνόμενη στο σπίτι του γαμπρού. Σέ κάποιο δρόμο ή πομπή συναντήθηκε μέ τρεις άγνωστους [...]. Ένώ ή πομπή εξακολουθοῦσε νά προχωρεί, έμαθεύθηκε ό λόγος τής επισκέψεως τών (τριών άγνώστων), πού έφτασε στο τέλος και στ' αυτιά τής νύφης. Αμέσως εκείνη σταμάτησε και μαζί σταμάτησαν κι όλοι οί άλλοι. Τί ζητοῦν; είπε ή νύφη. Έράνους για τόν πόλεμο. Και μέ μās σηκώνει τό λευκό πέπλο, βγάζει τά σκουλαρίκια από τ' αυτιά της και καλώντας κοντά της τούς τρεις κυρίους, τούς τά δίνει.

— Δέν έχω λεπτά, είπε. Τότε, μέ μās χωρίς καμιά συνενόηση, έντελως αυθόρμητα, άδίστακτα και πρόθυμα άρχισαν, άντρες και γυναίκες, νά προσφέρουν, εκεί, καταμεσίς του δρόμου, ό,τι μπορούσαν. Οί τρεις άποσταλμένοι από τήν πόλη έκλαιγαν. Όλων τά μάτια ήταν βουρκωμένα». Μόνο μέ τή χριστι-

ανική «χαρμολύπη» μπορεί να έρμηνεύσεις τό γεγονόσι!...

Τέτοιες προσφορές έχουμε κι άλλες. "Αλλωστε τό συνήθιζε άπ' τά παλιά ό "Ελληνας. Καί πρίν άπ' τά χρόνια τοῦ Βυζαντίου.

Στό βιβλίό «*Η Έλλάς στά βουνά τῆς Ἀλβανίας*», διασώζεται καί τούτη ή μαρτυρία: Μιά γριούλα πρόσφερε πέντε χρυσά βυζαντινά νομίσματα, φυλαγμένα σ' ένα κομπόδεμα. Μιά άλλη γριούλα, πεζοπορώντας από τόν "Αι Γιάννη τόν Κυνηγό, θέλησε νά προσφέρει τίς τρεῖς κατοίκες της. Κι ένα 18χρονο άγόρι πρόσφερε μιá επίταγή είκοσι χιλιάδων δραχμῶν «είσφορά τῶν μαθητῶν μιáς τάξεως τοῦ Κολλεγίου, έν άναμονή τῆς προσκλήσεώς των στό Στρατό».

Η Διεύθυνση τῶν Ταχυδρομικῶν Ταμειυτηρίων ανέφερε ότι κρατεῖ στή διάθεση τοῦ Μεταξά (πρωθυπουργοῦ) τίς καταθέσεις πολλῶν *κοινῶν γυναικῶν*. «Μέ γράμματα άπλά γεμάτα άνορθογραφίες καί μουντζούρες, αλλά γεμάτα επίσης από μιá άπέραντη έξαρσι, μετέφεραν καί οί πόρνες άκόμα τό θησαυρό τους από τό βωμό τῆς Ἀφροδίτης στό βωμό τῆς Πατρίδας! Γενικός έξαγνισμός!».

6. Καί οί εναντίοι...

Στήν έφημερίδα «*Νέα Έλλάς*» τῆς 2.11.1940 δημοσιεύθηκε ιδιόχειρο «Ἀνοιχτό Γράμμα» τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κ.Κ.Ε. μέ ήμερομηνία, Ἀθήνα 31.10.1940. Ἀπευθύνεται «πρός τόν κ. Ὑφυπουργόν Δ. Ἀσφάλειας».

Διαβάζουμε: «Ο φασισμός τοῦ Μουσολίνι χτύπησε τήν Ἑλλάδα πισώπλατα, δολοφονικά καί ξετσιπίωτα μέ σκοπό νά

τήν υποδουλώσει καί εξανδραποδίσει. Σήμερα όλοι οί Ἕλληνες παλεύουμε γιά τή Λευτεριά, τήν Τιμή, τήν Ἐθνική μας άνεξαρτησία. Η πάλη θά εἶναι πολύ δύσκολη καί πολύ σκληρή. Μά ένα Ἕθνος, πού θέλει νά ζήσει, πρέπει νά παλεύη άψηφῶντας τούς κινδύνους καί τίς θυσίες. Ο λαός τῆς Ἑλλάδος διεξάγει σήμερα έναν πόλεμο έθνικοαπελευθερωτικό ενάντια στό φασισμό τοῦ Μουσολίνι. Δίπλα στό κύριο μέτωπο καί ό κάθε βράχος, ή κάθε ρεματιά, τό κάθε χωριό, καλύβα μέ καλύβα, ή κάθε πόλη σπίτι μέ σπίτι πρέπει νά γίνη φρούριο τοῦ έθνικοαπελευθερωτικοῦ άγώνα. Καί κάθε πράκτορας τοῦ φασισμού πρέπει νά έξοντωθῇ άλύπητα. Στόν πόλεμο αὐτόν, πού τόν διευθύνει ή Κυβέρνηση Μεταξά όλοι μας πρέπει νά δώσουμε όλες μας τίς δυνάμεις, δίχως καμμιá έπιφύλαξη. Ἐπαθλο γιά τόν εργαζόμενο Λαό καί έπιστέγασμα γιά τό σημερινό του άγώνα πρέπει νά εἶναι καί θά εἶναι μιá καινούργια Ἑλλάδα τῆς Δουλειάς, τῆς Λεφτεριάς, λυτρωμένη από κάθε ξένη ίμπεριαλιστική έξάρτηση καί από κάθε έκμετάλλευση, μέ ένα πράματι παλλαϊκό πολιτισμό.

»Όλοι στόν άγώνα, ό καθένας στή θέση του καί ή νίκη θάνε νίκη τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Λαοῦ της. Οί εργαζόμενοι όλου τοῦ κόσμου στέκουν στό πλευρό μας. Ἀθήναι, 31.10.1940 Ν. Ζαχαριάδης, Γραμματεὺς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε.».

Παραθέσαμε τό ιδιόχειρο «Ἀνοιχτό Γράμμα» τοῦ Ν. Ζαχαριάδη ὅπως δημοσιεύθηκε στήν έφημερίδα *Νέα Έλλάς*, χωρίς νά προσθέσουμε ή ν' άφαιρέσουμε οὔτε κόμμα. Ο τίτλος, «Καί οί εναντίοι...», θέλει νά παραπέμψει στίς πα-

λινωδίες του κομματικού αυτού σχηματισμού, που άφοροῦσαν στον πόλεμο του Σαράντα... Ἄλλοτε ὑπέρ καί ἄλλοτε κατά, ἀνάλογα μέ τό πῶς σφύριζε ὁ Στάλιν καί ὑπογόρευε τό σύμφωνο Ρωσίας - Γερμανίας.

Πίσω ἀπό τόν «ἐθνικοαπελευθερωτικό ἀγῶνα» κρυβόταν ἡ βίαιη ὑπαγωγή τῆς Ἑλλάδας στό ἀνατολικό μπλόκ «λυτρωμένη ἀπό κάθε ξένη ἱμπεριαλιστική ἐκμετάλλευση». Κι ὁ «πραγματικός παλλαϊκός πολιτισμός» δέν θά ἐκπορευόταν ἀπό πνευματικές καί πολιτιστικές δυνάμεις ἀλλά ἀπό τίς ἐπιταγές τοῦ ὕλισμου. Ὁ ποιητής τῆς *Ραψωδίας* θά γράφει: «...στή γελαστή πατρίδα/πέρασαν στρατοί/μ' ἀνέμου οὐρλια πέρασαν/κι ἀνέμου ὁρμή/πού ρίχνει/πού γκρεμνά/.../π' ἄφηναν πίσω τους/μύριους/θανάτους».

6. Οἱ ἐργάτες τοῦ Πνεύματος

Στήν ἐφημερίδα *Νέα Ἑλλάς*, στίς 10. 11.1940, δημοσιεύθηκε διαμαρτυρία τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων. Τήν ὑπογράφουν οἱ Κωστής Παλαμᾶς, Σπύρος Μελάς, Ἄγγελος Σικελιανός, Γεώργιος Δροσίνης, Σωτήρης Σκίπης, Δημήτρης Μητρόπουλος, Κ. Δημητριάδης, Νικόλαος Βέης, Κ. Παρθένης, Ἰωάννης Γρυπάρης, Γιάννης Βλαχογιάννης, Στρατής Μυριβήλης, Κώστας Οὐράνης, Μιλτιάδης Μαλακόσης, Γρηγόρης Ξενόπουλος, Ἀλέξανδρος Φιλαδελφεύς καί Ἄριστος Καμπάνης.

Ἡ διαμαρτυρία - ἐκκλησις τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων ἀπευθύνεται «πρός τοὺς ἀπανταχοῦ ἐργάτας τοῦ πνεύματος» κι ἐπιδόθηκε στόν Ὑφυπουργό Τύπου. Γράφει: «*Εἶναι δύο ἐβδομάδες τώρα, πού ἓνα τελεσίγραφο μοναδικό*

στά διπλωματικά χρονικά τῶν Ἀθηνῶν γιά τό περιεχόμενο, τήν ὥρα καί τόν τρόπο πού τό παρουσίασε ἡ Ἰταλία κάλεσε τήν Ἑλλάδα νά τῆς παραδώσῃ τά ἐδάφη τῆς, νά ἀρνηθῇ τήν ἐλευθερία τῆς καί νά κατασπιλῶσῃ τήν τιμή τῆς.

Οἱ Ἕλληνες δώσαμε στήν ἰταμή αὐτή ἀξίωσι τῆς φασιστικῆς βίας, τήν ἀπάντησι πού ἐπέβαλαν τριῶν χιλιάδων ἐτῶν παραδόσεις χαραγμένες βαθειά στήν ψυχή μας, ἀλλά καί γραμμένες στήν τελευταία γωνιά τῆς ἱερῆς γῆς μας μέ τό αἷμα τῶν μεγαλυτέρων ἡρώων τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. [...] Ὅτι ἀγωνιζόμεθα γιά τήν σωτηρία ὅλων ἐκείνων τῶν Ὑψηλῶν ἀξιῶν πού ἀποτελοῦν τόν πνευματικό καί ὕλικό πολιτισμό, τήν πολύτιμη παρακαταθήκη πού κληροδότησαν στήν ἀνθρωπότητα οἱ δοξασμένοι μας πρόγονοι καί πού σήμερα βλέπουμε νά ἀπειλοῦνται ἀπό τό κύμα τῆς βαρβαρότητας καί τῆς βίας...».

Τό περιοδικό «*Νέα Ἑστία*», τῆς 1ης Νοεμβρίου 1940, ὑπογραμμίζει μεταξὺ τῶν ἄλλων: «*Τά Γράμματα στήν Ἑλλάδα δέν ἔμειναν ποτέ ἔξω ἀπό τοὺς ἀγῶνες κι ἀπό τίς θυσίες τοῦ ἔθνους. [...]. Καί οἱ Ἕλληνες λογοτέχνες... ἄς μελετήσουν μέ περισσότερη ἐμπιστοσύνη στό ἔθνος τους*». Τούτη τήν παρότρυνση τήν ἔκαμαν πράξη καί βίωμά τους οἱ Ἀκτῖνες. Δεῖξαν ἐξηλετὴ ἐμπιστοσύνη καί περισσὴ ἀγάπη στό ἔθνος τό Ἑλληνικό!...

7. Ἡ μεγαλύτερη ἀπώλεια

Τήν μεγαλύτερη μάχη πού ἔχασε ὁ ἐχθρός στόν Μεγάλο Πόλεμο τοῦ Σαράντα ἦταν ἡ ἀπώλεια τοῦ ἠθικοῦ του. Ἀπό τίς πρῶτες κι ὅλας μέρες τῶν ἐπιχειρήσεων! Καί ἦταν τόσο τρομακτι-

κή ή απώλεια αυτή, πού ό Μουσσολίνι προσπάθησε άκομψα, γιά νά μήν πούμε χοντροκομμένα, νά δικαιολογηθεί στό λαό του. Σέ λόγο του, στίς 18 Νοεμβρίου 1940, λέει ότι: «...οί Έλληνες μισούν τήν Ιταλία όσον κανείς άλλος λαός».

Καί συνεχίζει: «Πρόκειται περί ενός μίσους τό όποϊον φαίνεται άνεξηγήτον έκ πρώτης όψεως, τό όποϊον όμως είναι γενικόν, βαθύ, αθεράπευτον είς όλας τάς τάξεις του λαού, είς τίς πόλεις, είς τά χωριά, από πάνω έως κάτω, παντού».

Όμως ή απάντηση της Ελλάδος στίς ίταμές προκλήσεις της Ιταλίας δέν ύποδηλώνουν μίσος αλλά τήν ιστορική συνείδηση του χρέους των Έλλήνων. «*Η μάχη της Πίνδου προστίθεται είς τήν μάχην του Μαραθώνος*» επισήμαινε ό άκαδημαϊκός δάσκαλος Κωνσταντίνος Άμαντος. Κι ό Λόρδος Χάλιφαξ είπε στή Βουλή των Λόρδων: «*Ουδέποτε είς τήν ιστορίαν τό όνομα της Ελλάδος έστάθη τόσον ύψηλά και τό όνομα της Ιταλίας τόσον χαμηλά*».

Δέν ήταν λοιπόν τό μίσος, πού ισχυρίζεται ό Μπενίτο, αλλά ή πολεμική άρετή των Έλλήνων, ή αγάπης τους στήν Ελλάδα και τήν Έλευθερία. Αυτή τήν άρετή «μάς παρέδωκεν ό Πλάτων έκ της αρχαίας ιστορίας: *ότι ήμεϊς οί Έλληνες ήνωμένοι και όμονοοῦντες και μακράν έσωτερικῶν διχονοιῶν εἴμεθα άήττητοι εναντι έξωτερικῶν κινδύνων, μόνον δε είς τό έσωτερικόν μέτωπον ήττώμεθα!*»⁽⁵⁾.

(5) Γεώργιος Μπαλῆς, Πανηγυρικός στήν Ακαδημία Αθηνών, 27 Οκτωβρίου 1945.

Ό Μπενίτο είχε άγνοια του λόγου του Κ. Παλαμά, ότι ή Ελλάδα «*Δέν χάνεται στά Τάρταρα/μονάχα ξαποσταίνει/στή ζωή ξαναφαίνεται/και λαούς ανασταίνει!...*». Καί πιό πολύ του λόγου του Κάλβου γιά τους Έλληνες πού είναι οί ίδιοι από τήν αρχαιότητα: «*Ω Έλληνες, ω θεϊα/ψυχαί, πού είς τους μεγάλους/κινδύνους φανερώνετε/άκάματον έέργειαν/και ύψηλήν φύσιν*».

Αξίζει ν' αναφέρουμε τήν όμολογία του Υπουργού των Έξωτερικῶν της Μεγάλης Βρετανίας: «Τό φῶς της Ελλάδας, τό φῶς του πολιτισμοῦ κατά της βαρβαρότητας, πού δέν έσβησε διά μέσου των αιώνων, φέγγει σήμερα λαμπρότερον παρά ποτέ. Τό άδάμαστον φρόνημα των Έλλήνων άποτελεϊ έμπνευσιν δι' ήμάς».

8. Σάν σβήσανε τά φῶτα

Στό τραπέζι της ειρήνης, ή Ελλάδα, πού δημιούργησε τό θαῦμα του Σαράντα και τό φῶς της δέν έσβησε διά μέσου των αιώνων, δέν τοποθετήθηκε στή θέση πού της έπρεπε. Ξεχάστηκε! Τό πόσο φταίει σ' αυτό και ή ίδια είναι θέμα γιά διερεύνηση.

Όμως **οί ήμερες δόξας** δέν σβήνουν όσο κι άν ξεχαστούν. Έχουν μπει στήν έθνική συνείδηση του έλληνισμοῦ. Κι όπως έλεγε ό Πέτρος Χάρης⁽⁶⁾, «οί Έλληνες "συνέπλεξαν" τότε τάς χείρας, έγιναν ένας άνθρωπος, πέρασαν τά όρια της εύψυχίας και της σωματικής άντοχής και έφτασαν στό θαῦμα».

(6) Πέτρος Χάρης, «Η 28^η Οκτωβρίου και ό κόσμος του Πνεύματος», πανηγυρικός στήν Ακαδημία Αθηνών στίς 27 Οκτωβρίου 1969.

Ἐδῶ ταιριάζουν τὰ λόγια τοῦ Κάλ-
βου: «Ἄν εἰς δικαίους ἐλθῇτε/πολέ-
μους, ἢ ἓνα μνήμα,/μνήμα τίμιον εὐρί-
σκετε,/ἢ τῶν θριάμβων τ' ἄσματα/καί
τὰ κλωνάρια».

9. Ἐπίλογος

Ἄν θέλουμε νά ξαναγεννηθῇ ἡ Ἑλ-
λάδα, ἅς πιαστοῦμε χέρι - χέρι κι ἅς
ὀρμήσουμε γιὰ τήν Ἑφοδο τοῦ Ὑψους,
ὅπως τότε στίς Ἡμέρες Δόξας τοῦ Σα-
ράντα!...

Σήμερα, πού ἡ Πατρίδα διατρέχει ὑ-
παρξιακό κίνδυνο μεγάλο, ἔχουμε χρέος
ν' ἀκούσουμε τό μέγα σάλπισμα τῆς Ἑ-
λευθερίας:

Παῖδες Ἑλλήνων. Ἴτε

.....

Νῦν ὑπέρ πάντων ἀγών.

Λοιπόν, ἅς ἀκουστεῖ καί πάλι, σάν
τότε, τό «Ὅχι». Κι ἅς γίνει φλογέρα
«στοῦ κάμπου τὰ καλάμια,/θυμῶν ὀρ-
χίστρα πέρα,/στῆς Πίνδου τόν ἀγέ-
ρα»⁽⁷⁾.

Ὅχι στὸν ἐφησυχασμό καί τὸν ἀτο-
μοκεντρισμό. ΟΧΙ!...

Ναί στή Πίστη καί τίς πνευματικές
ἀξίες. Ναί!

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

---

(7) «Ὅχι», Στέφανου Μπολέτση, *Ραψωδία*
δ.π. σελ. 17.

ΕΚΕΙ

(Στὴ μνήμη τῆς Δήμητρας Κωνσταντίνου Χριστοδούλου)

Πιό λαμπρός κι ἀπ' τὸν ἥλιο οὐρανός
μές στά βάθη τοῦ ἀπείρου ὁρατός·
τῶν ἀγγέλων χρυσή διαμονή
μέ χιονάτα φτερά ἀστραφτερά.

Ναί ἐκεῖ, ὦ ἐκεῖ, ναί ἐκεῖ μιά στιγμή
θέ νά σμίξουμε ὅλοι μαζί
στήν οὐράνια πατρίδα,
μ' ἓναν πόθο βαθύ στήν ψυχή (ἐπωδός).

Μᾶς προσμένει ὁ Χριστός μας ἐκεῖ
κι ἀναρίθμητοι ἀγάπης δικοί.
Θ' ἀξιωθῶ κάποια μέρα κι ἐγώ
νά βρεθῶ στῆς χαρᾶς τό χορὸ;

Βλέπω φίλους μυριάδες ἐκεῖ
πού ταξίδεψαν κάπως νωρίς.
Μελωδοῦν ἓναν ὕμνο γιὰ Σέ
τί γλυκό καί πρωτάκουστο, Ἀμνέ!

Ι. Α. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

(Ἀπόδοση στό ἴδιο μέλος
ὕμνου τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα)

ΚΑΙΝΑ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΑ

Α Κ Τ Ι Ν Ε Σ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1941

ΣΑΝ ΟΝΕΙΡΟΝ

Ποῦ εἶναι λοιπόν;

Τί ἀπέγινε; Ποῦ ἐπῆγε καὶ ἐκρύφθηκε καὶ δέν εὐρίσκεται πουθενά:

Τόσον θόρυβον εἶχε κάμει ἄλλοτε. Τόσον ποῦ εἶχε ἀπασχολήσει καὶ τὴν στήλην αὐτὴν ἢ ἄρνησις. Καὶ τώρα... τώρα; Μά ποῦ εἶναι λοιπόν ἢ ἄρνησις καὶ ἐξηφανίσθη ἀπὸ προσώπου Ἑλληνικῆς γῆς;

Ποῦ εἶναι λοιπόν οἱ ὕλισμοί καὶ οἱ ὀρθολογισμοί καὶ αἱ διάφοροι ἀρνήσεις μέ τὰ διάφορα παχειά καὶ μεγάλα λόγια, ποῦ ἤθελαν νά μᾶς πείσουν νά διώξουμε τὴν Πίστιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, δηλαδή, ἀκριβέστερον, ἀπὸ τὸ σαρκίον μας, ἀφοῦ κατὰ τῶν ἀρνητῶν τάς ἀπόψεις δέν ἔπρεπε καὶ νά γίνεται λόγος περὶ ψυχῆς;

*

– Τό πῦρ δοκιμάσει!

Τὰ λόγια αὐτά τοῦ Παύλου ἔγιναν καὶ πάλιν πραγματικότητα. Διότι ἡ φω-

τιά τοῦ πολέμου, ποῦ ἐξέσπασε εἰς τὴν φιλειρηνικὴν μας χώραν τὴν 28 Ὀκτωβρίου, εἶχε καὶ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα: "Ὅτι ἐδοκίμασε, μέ τὴν ἀλάθητον δοκιμασίαν της, τὰ διάφορα ὕλικά ἀπὸ τὰ ὅποια ἐπεχειρήθη νά οἰκοδομηθῇ ὁ περιφημὸς πολιτισμὸς τοῦ περιφημοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Καὶ μόλις ἀντίκρουσε τὴν φωτιάν τῆς δοκιμασίας αὐτῆς ἡ ὕλιστικὴ ἄρνησις τῆς Πίστεως, καπνὸς ἔγινε καὶ ἐξηφανίσθη. Ἄφαντος ἔγινε. Ἐγινε παρελθόν. Ἐμείνε ἀνάμνησις ἀπλῆ. Μόλις καὶ μετὰ βίας ἐνθυμούμεθα, ὅτι ὑπῆρξε ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν κατὰ ὕλιστικὰς ἀρνητικὰς θεωρεῖται...

*

"Ὅταν, τὴν 28 Ὀκτωβρίου τὴν θύραν τῆς χώρας μας ἐκτύπησε, μέ ἓνα κτύπημα ἀπαίσιον, ἡ δοκιμασία ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς δολοφονικῆς εἰσβολῆς, ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἡσθάνθη ὅτι εἰσβολεὺς δέν ἦτο μόνον ὁ τραγικὸς ἐκεῖνος αὐθέντης τῆς Ρώμης. Εἰσβολεὺς ἦτο ὁ ὕλισμός. Αὐτὴ, ἡ ὕλιστικὴ ἄρνησις, εἰς ὅλην της τὴν ἔκτασιν καὶ εἰς ὅλην της τὴν συνέπειαν. Διότι διὰ νά γίνῃ ἡ ἐγκληματικὴ ἐκείνη εἰσβολή, ἔπρεπε πρῶτα νά ὀλοκληρωθῇ ἡ ἄρνησις. Ἐπρεπε νά ἐμφανισθῇ, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ εἰσβολέως, ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἄρνησις κάθε ἱεροῦ καὶ ὀσίου. Ἡ ἄρνησις κάθε ἠθικοῦ κανόνος ἀλλὰ καὶ κάθε Δυνάμεως ὑπερανθρωπίνης ποῦ ἐπαγρυπνεῖ διὰ τὴν τήρησιν τῶν κανόνων αὐτῶν.

Ἦ ἀρνησις τοῦ πνεύματος. Καί ἡ τυφλή πίστις εἰς τὴν ὕλην. Εἰς τὴν βίαν. Εἰς τὰ κανόνια. Εἰς τὰς λόγχας. Εἰς ὅλα, τέλος πάντων, τὰ ἐφόδια τῆς ὕλης.

Καί τὰ εἶχε μέ ἀφθονίαν τὰ ἐφόδια αὐτά τῆς ὕλης ὁ εἰσβολεὺς. Καί ἦτο, ἀπὸ ὑλιστικῆς ἀπόψεως, μαθηματικῶς βέβαιον ὅτι ἡ εἰσβολὴ θὰ ἐπιτύχῃ. Καί ἐπετέθη νὰ συντρίψῃ καὶ νὰ κατακομματιάσῃ, μέ τὴν ὑλιστικὴν ὁμότητα νὰ σπάσῃ τὰ πάντα. Καί ἔσπασε... τὰ μουτρα της!

*

– Θαῦμα Θεοῦ!

Σάν ὄνειρον φαίνεται. Ὅνειρον, πού μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν θὰ ἐθεωρεῖτο τολμηρόν, ἴσως παρὰφρον. Καί ὅμως δέν εἶναι ὄνειρον. Πραγματικότης εἶναι. Πραγματικότης πού τὴν ζῶμεν, τὴν αἰσθανόμεθα μέσα μας, γύρω μας, παντοῦ. Ἀπὸ τὸ μέτωπον ὡς τὰ νησιά μας, ἀπὸ τὰ ἀντίσκηνα τοῦ φαντάρου, ὡς τὸ κοσμικόν κέντρον τῆς Λεωφόρου Πανεπιστημίου —ναί, εἶναι πραγματικότης, δέν εἶναι ὄνειρον— ἡ Πίστις ἐκδηλοῦται παντοῦ. Τό ὄνομα, τὸ ὑπέρ πᾶν ὄνομα, ἀκούεται εἰς ὅλων τὰ χεῖλη. Κάθε σπῖθα Πίστεως, κρυμμένη στήν στάχτη οἰωνδήποτε ἐπιπολαιότητων τοῦ παρελθόντος, ζωντανεῖ τώρα, ἐμφανίζεται καὶ πλημμυρίζει τὰς ὑπάρξεις ὅλων.

Προσπαθήστε τώρα, ἂν θέλετε, νὰ φέρετε εἰς τὴν μέσσην τὰ περασμένα, ξεχασμένα ὑλιστικά, τραγούδια! Τὰ ὀνόματα τοῦ Μπύχνερ ἢ τοῦ Χαϊκελ, τοὺς ὑλισμοὺς μέ τίς μαῖμοῦδες καὶ τοὺς ὑλισμοὺς τοὺς δῆθεν ἱστορικούς.

Προσπαθήσατε (ἔτσι γιὰ δοκιμὴ ἀπλῶς) νὰ φέρετε εἰς τὴν μέσσην τὰ περὶ παντοδυναμίας τῆς ὕλης, τοῦ τομαριοῦ, τῆς κοιλιᾶς. Πέστε κάτι πού νὰ θυμίζῃ ἀρνησιν. Ὅπου δῆποτε τῆς Ἑλλάδος καὶ ἂν κάμετε τὴν δοκιμὴν, θὰ ἰδῆτε τὸν ὠκεανόν τῆς Πίστεως νὰ καταπνίγῃ κάθε προσπάθειαν. θὰ ἀκούσετε καὶ αὐτόν ἀκόμη τὸν τύπον τοῦ ἀρνητικοῦ λογίου τῆς περασμένης —περασμένης γιὰ πάντα— ἐποχῆς, νὰ προσφέρῃ μέ σεβασμόν τοῦ Θεοῦ – Σωτῆρος τό ὄνομα.

Νά ἦσαν τώρα μαζί μας οἱ ἀπολογηταί τῆς πίστεως τῶν περασμένων γενεῶν! Οἱ ἐπιστήμονες ἐκεῖνοι, σάν τὸν Ἰωάννην Σκαλτσούνην, πού ὠμιλοῦσαν περὶ πίστεως ἐνώπιον ἡμιμαθῶν πού ἐγελοῦσαν... διότι δέν ἔνοιωθαν. Ἐκεῖνοι πού ἐπονοῦσαν διὰ τοὺς κανυγασμούς τῶν ἐπιπολαίων! Νά ἦσαν τώρα μαζί μας, διὰ νὰ χαροῦν διὰ τὸν θρίαμβον τῆς Πίστεως, διὰ τὴν συντριβὴν τῆς ἀρνήσεως, μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν μας!

Ἀλλά εἶναι μαζί μας. Καὶ χαίρουν καὶ ἀγάλλονται μαζί μας. Καὶ μαζί μας εὐλογοῦν τὴν δοκιμασίαν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Καὶ μαζί μας νοιώθουν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀγῶνος μας, σπουδαιότητα πού ξεπερνᾷ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος, καὶ δίδει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν προορισμόν, νὰ κηρύξῃ τοῦ Πνεύματος τὴν δύναμιν εἰς τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον. Καὶ προσκαλοῦν ὅλους μας, νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, διότι τέτοιοιον προορισμόν ἔταξεν εἰς τὴν Ἑλλάδα!

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1941

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

Εἰς μεγάλην δυσκολίαν φαίνεται νά εὐρίσκεται ἡ στήλη αὐτή. Νά μένη ἔξω ἀπό τήν ἐπικαιρότητα, νά πραγματευέται ἐν πλήρει ἀνέσει διάφορα θέματα φιλοσοφικά, ὡς ἐάν ἐξούσαμεν εἰς καιροῦς εἰρήνης, αὐτό, βέβαια, δέν εἶναι δυνατόν. Νά παρακολουθῇ τήν ἐπικαιρότητα; Ἀλλά, πάλιν, πῶς νά παρακολουθῇ, ἡ στήλη πού συντάσσεται μέ τόν ρυθμόν ἐνός μηνιαίου περιοδικοῦ, τήν ἐξέλιξιν τῆς ἐποχῆς μας, ἐποχῆς πού μεταμορφώνεται μέ τήν ταχύτητα τῶν ἀεροπλάνων της; Ἀπό τώρα πού γράφεται τό παρόν, ἕως ὅτου τεθῇ ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀναγνώστου, συντελοῦνται κοσμογονίαι. Ποία ἐπικαιρότης λοιπόν εἶναι δυνατή;

Δίλημμα; Ἀδιέξοδον; Κάθε ἄλλο! Διότι φαινομενική μόνον εἶναι ἡ ριζική, ἡ ἀσυνάρτητος, ἡ μέ φρενήρη ταχύτητα βαίνουσα μεταμόρφωσις καί ἀλλαγῇ. Ὅπου καί ἂν προστρέξῃ, ὅ,τι καί ἂν κάμῃ ἡ ἀνθρωπότης, βαδίζει πάντοτε τήν ἰδίαν τροχιά, στρέφεται πάντοτε γύρω ἀπό τās ἰδίας αἰωνίους ἀξίας, καί αἰωνίους ἀληθείας, τās ὁποίας κανενός χρόνου τό πέρασμα καί κανενός τεχνικοῦ ἢ οἰκονομικοῦ παράγοντος ἡ μεταβολή δέν ὑπερνικᾷ. Καί ἡ παρακολούθησις τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν, ἡ ἂν θέλετε, ἡ παρακολούθησις τῶν γεγονότων ἀπό τῆς σκοπιᾶς τῶν ἰδίων, αἰώνιων, ἀφθάρτων, ἀναλλοιώτων, ἀληθειῶν, ἀποτελεῖ τήν ἐπικαιρότητα, τήν μόνην ἐπικαιρότητα!

*

Ἡ ἐξέλιξις τῆς διεθνοῦς καταστάσεως; Σταθῇτε λίγο εἰς τήν σκοπιάν τῆς

αἰωνιότητος νά τήν ἰδῇτε. Ἡ πάλι μεταξύ τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ, τοῦ δικαίου καί τοῦ ἀδίκου, τοῦ ὀσίου καί τοῦ ἀνοσίου, τῆς πίστεως καί τῆς ἀπιστίας. Ἡ πάλι αὐτή πού ἐγράψε τήν παγκόσμιον ἱστορίαν, αὐτή γράφει καί τήν ἐπικαιρότητα. Καί ἡ ἐξέλιξις βαίνει πρὸς τό ἴδιον τέρας. Ἡ ἀδικία, ἡ βαρβαρότης, ἡ βία πλέκει δίκτυα, σκάβει λάκκους, καί κατόπιν πέφτει ἡ ἰδία μέσα εἰς αὐτά. Ποτέ ἡ ἀδικία δέν ὑπῆρξε σοφὴ καί συνετὴ. Πονηρά μόνον ὑπῆρξε. Μέσα εἰς τās πανουργίας της, δέν βλέπει τί γίνεται κάτω ἀπό τά πόδια της. Καί «ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο». Σκεφθῇτε τόν πολὺπλοκον καί φοβερόν καί ἐρίγδουπον μηχανισμόν τοῦ φασιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ· ἀναλογισθῇτε κατόπιν τήν γκάφαν τοῦ Γκράτσι καί τοῦ αὐθέντου του, τήν μωπίαν μέ τήν ὁποίαν ἐξετίμησαν τήν ἐλληνικὴν πραγματικότητα καί θά τό ἰδῇτε. Ἐξω ἀπό τό δίκαιον καί τήν ἀρετήν, σοφία καί σύνεσις δέν ὑπάρχει. Πανοῦργοι μόνον ὑπολογισμοί πού ἐμπνέουν, ἴσως, καυχησιολογίας. Δέν ἀξίζει τόν κόπον νά τοὺς παρακολουθήσωμεν. «Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς, καί ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς»!

Οἱ ἀριθμοί; ὦ, ἡ παρακολούθησις των (καί δέν ἀναφερόμεθα βέβαια εἰς τήν μελέτην πού κάμνουν οἱ εἰδικοί καί οἱ ἀρμόδιοι) εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος διὰ νά παραπλανηθῇ κανεὶς εἰς τήν ἐκτίμησιν τῆς πραγματικότητος. Μόνον ὅταν ἡ μελέτη των γίνεται μέ βάσιν τήν ἐπικαιρότητα τῆς αἰωνιότητος, μόνον τότε ἔχουν κάποιο νόημα οἱ ἀριθμοί. Μόνον ὅταν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ δυναμικὴ διαφορὰ μεταξύ ἀριθμῶν πού

ἔχουν ὡς κάλυμμα τὴν Πίστιν καὶ τὸν ἥρωισμόν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν, καὶ ἐξ ἄλλου τῶν ἀριθμῶν ποῦ ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀποκτίνωσιν, μόνον τότε ἔχει νόημα ἡ μελέτη τῶν ἀριθμῶν. Ἐρωτήσατε τὴν 28 Ὀκτωβρίου, ἡμέραν γεμάτην ἀπὸ τὴν πνοὴν τῆς αἰωνιότητος. Κάτι θὰ ἔχη νὰ σᾶς πῇ καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ.

Τὰ πολεμικά γεγονότα; Αὐτά, βέβαια, τὰ παρακολουθοῦμεν μέ ἀγαλλίασιν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Κύριον τῶν Δυνάμεων. Τὰ παρακολουθοῦμεν καὶ διδασκόμεθα. Καὶ τὸ δίδαγμα εἶναι πάλιν ἡ αἰωνιότητα. Μέ τὰ μάτια καρφωμένα εἰς τὴν αἰωνιότητα, ὁ ἐλληνικός λαός εἶχε προβλέψει, εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, τὰ γεγονότα αὐτά. Καὶ τὰ πολεμικά ἀνακοινωθέντα ἔρχονται νὰ ἐπιβεβαιώσουν καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων τὰς προβλέψεις. Καὶ ἡ ἐπιβεβαίωσις ἀποτελεῖ γεγονός αἰώνιον, τὸ ὅποῖον τίποτε, μὰ τίποτε, δέν ἡμπορεῖ νὰ ἀφαιρέση.

*

— Ἀρὰ γε, ὅταν αἱ γραμμαὶ αὐταὶ θὰ ἔχουν στοιχειοθετηθῇ, τυπωθῇ, κυκλοφορήσῃ, θὰ ἔχουν τεθῇ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, πῶς θὰ εἶναι ἡ κατάστασις;

Πῶς θὰ εἶναι; Ἀπλούστατα: Ἐξωτερικῶς, ἐπιφανειακῶς, ἡ κατάστασις θὰ ἔχη ὑποπτὴ μεταβολήν, τούτων καὶ ἐκείνων. Ἐσωτερικῶς, εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ κατάστασις θὰ μαρτυρῇ πάντοτε τὴν κυριαρχίαν τῶν ἰδίων αἰώνιων

πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ νόμων. Ἔτσι, ἀπὸ τώρα (δέκα ἡμέρας περὶ τοῦ προτοῦ κυκλοφορήσῃ τὸ φύλλον) ἡμποροῦμεν νὰ συντάξωμεν τὸ δελτίον τῆς καταστάσεως, ὅπως θὰ τὴν εὕρῃ ὁ ἀναγνώστης:

«Ὁ ἱερός ἀγὼν εἰε τὸν ὅποῖον ἀπεδύθη ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον καὶ τὰς φάσεις ποῦ ἔταξεν ἡ θεία Πρόνοια, καὶ ποῦ ὁδηγοῦν εἰς τὸ ἓνα τέρμα: εἰς τὴν Νίκην.

»Ἡ προστασία τὴν ὁποίαν ἡ θεία Δύναμις, πέντε μῆνας τώρα, ἔστειλε κατὰ τρόπον θαυματουργόν εἰς τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος, συνεχίζεται, πάντοτε ἡ ἰδία, μέσα εἰς τὰς διαφόρους μορφὰς τὰς ὁποίας λαμβάνει ὁ ἀγὼν καὶ ἡ δοκιμασία. Μέσα ἀπὸ τὴν φωτιάν τῆς δοκιμασίας αὐτῆς, μέσα ἀπὸ τὴν κάμινον τῶν θυσιῶν, μέσα ἀπὸ τοὺς σταυροὺς τῶν πόνων, τὸ ἔθνος νοιώθει ἐπάνω του τὴν ἰδίαν προστασίαν καὶ βαδίζει πρὸς τὸ ἓνα, τὸ ἀσφαλές, τὸ ἀναπότρεπτον τέρμα: Τὴν Νίκην!

»Καὶ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλλάδος τὸ ἔθνος ἐπαναλαμβάνει τὸν ὕμνον, τὸν ὕμνον ποῦ ψάλλεται συνεχῶς, κάθε βράδυ, τώρα εἰς τὴν περίοδον τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς:

»Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, γινῶτε ἔθνη καὶ ἡττᾶσθε, ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.

»Ἐάν γάρ πάλιν ἰσχύσητε καὶ πάλιν ἡττηθῆσθε, ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.

»Καὶ ἢν ἂν βουλήν βουλευσῆσθε διασκεδάσει Κύριος.

»Ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός!».

ΤΟ BYZANTIO ΚΑΙ ΟΙ ΣΛΑΒΟΙ

Τό Βυζάντιο ήταν τό μόνο πολιτισμένο κράτος κατά τό Μεσαίωνα, ιδίως κατά τήν περίοδο τῶν βαρβαρικών ἐπιδρομῶν (ἀπό τό 4^ο αἰῶνα καί ἐξῆς). Εἶχε διαμορφώσει δικό του πολιτισμό, ἑλληνοχριστιανικό, μέ βάση τήν ἀρχαία ἑλληνική καί τή ρωμαϊκή πολιτιστική παράδοση, τήν ὁποία ἀνακαίνισε μέ τήν ἐπίδραση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ὁ βυζαντινός πολιτισμός διακρίνεται γιά τά πρωτότυπα ἔργα του στήν τέχνη (τή βυζαντινή ἀρχιτεκτονική, σέ ναοὺς καί μοναστήρια κυρίως, τή βυζαντινή γλυπτική καί κυρίως τή βυζαντινή ἀγιογραφία, μία ἐντελῶς πρωτότυπη μορφή τέχνης, πού ἔχει μεγάλη ἐκφραστικότητα, ἀλλά καί πνευματικότητα). Οἱ Βυζαντινοί ἀνέπτυξαν καί ἄλλες μορφές τέχνης (ξυλογλυπτική, μεταλλουργία κ.λπ.). Ἐπίσης, ἀνέπτυξαν τό ρωμαϊκό δίκαιο, τό ὁποῖο κωδικοποίησαν καί ἀναμόρφωσαν, μέ βάση τίς χριστιανικές ἀρχές. Διατήρησαν ἀκόμη ἀπό τήν ἀρχαία ἑλληνική καί τή ρωμαϊκή πολιτιστική παράδοση, καί τοὺς διοικητικούς θεσμούς, τοὺς ὁποῖους τροποποιοῦσαν κάθε φορά, ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις τῆς ἐποχῆς.

Ὁ βυζαντινός πολιτισμός ἐπέδρασε σέ πολλοὺς εὐρωπαϊκοὺς καί ἄλλους λαοὺς καί κυρίως στοὺς Σλάβους. Τό Βυζάντιο μετέδωσε τό Χριστιανισμό στοὺς σλαβικοὺς λαοὺς, ἀλλά καί πολλὰ στοιχεῖα πολιτισμοῦ. Οἱ βυζαντινοὶ Ἱεραπόστολοι τοῦ 9^{ου} αἰῶνα, Κύριλλος καί

Μεθόδιος ἐξεχριστιάνισαν τήν μακρινή Μοραβία καί Πανονία καί δημιούργησαν τό σλαβικό ἀλφάβητο, τό λεγόμενο Κυρίλλειο, τό ὁποῖο βασίσθηκε σέ παραλλαγή τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Σ' αὐτό προστέθηκαν καί μερικά νέα γράμματα, γιά νά ἐκφράσουν καλύτερα τή σλαβική γλῶσσα. Οἱ Θεσσαλονικεῖς Ἱεραπόστολοι μετέφρασαν τή Θεία Λειτουργία καί ἄλλα λειτουργικά, θρησκευτικά καί φιλολογικά κείμενα στή σλαβική γλῶσσα καί ἔτσι ἔθεσαν τίς βάσεις τῆς σλαβικῆς φιλολογίας.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Βυζαντίου στό σλαβικό πολιτισμό δέν περιορίσθηκε μόνο στοὺς θεσμούς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλά ἐπεκτάθηκε ἀκόμη καί στή διοίκηση καί στήν ὅλη ζωή τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Ὁ Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μπρατισλάβας Alexanter Avenarius, ἔγραψε ἓνα σημαντικό ἔργο μέ τίτλο: «Ὁ βυζαντινός πολιτισμός καί οἱ Σλάβοι». Τό ἔργο αὐτό μεταφράστηκε καί στά ἑλληνικά καί περιλαμβάνεται στίς ἐκδόσεις Δ. Παπαδημήτρη. Ὁ Καθηγητής Avenarius κάνει λόγο γιά τήν πολιτιστική ἐπίδραση τοῦ Βυζαντίου στοὺς σλαβικοὺς λαοὺς, γιά τόν ἐκχριστιανισμό καί τόν ἐκπολιτισμό τους. Παραθέτω τή γνώμη τοῦ βυζαντινολόγου Cvorinic, ὁ ὁποῖος τονίζει ὅτι καί πρὸ τοῦ Μεθοδίου καί Κυρίλλου, ὁ χριστιανισμός εἶχε διαδοθεῖ στοὺς σλαβικοὺς λαοὺς ἀπὸ διαφόρους κληρικοὺς καί μοναχοὺς, καθὼς καί ἀπὸ ἐμπόρους, δι-

πλωμάτες, στρατιῶτες, ακόμη και από αιχμαλώτους. Οι βυζαντινοί ήταν ένθουσιώδεις Ἱεραπόστολοι και όπου πήγαιναν, φρόντιζαν να διαδώσουν τη χριστιανική πίστη.

Συστηματική προσπάθεια έκαναν κατά τον 9^ο αιώνα οι Ἱεραπόστολοι Κύριλλος και Μεθόδιος, που έστάλησαν στη Μοράβια από το βυζαντινό κράτος και ειδικά από τον Πατριάρχη Φώτιο. Οι Ἱεραπόστολοι αυτοί, όπως είναι γνωστό, δεν έξεχριστιάνισαν μόνον τους σλαβικούς λαούς, αλλά και τους έξεπολίτισαν. Από τη μακρινή Μοραβία, ο χριστιανισμός άρχισε να διαδίδεται και στους νοτίους Σλάβους και έπειτα, τον 10^ο αιώνα, μεταδόθηκε από το Βυζάντιο και στους Ρώσους. Τα γεγονότα είναι γνωστά.

Ἡ επίδραση του βυζαντινού πολιτισμοῦ στους σλαβικούς λαούς δεν περιορίστηκε στην περίοδο της άκμης του βυζαντινού κράτους. Και μετά την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως (1453) και την υποδούλωση όλων των βαλκανικών λαών στους Τούρκους, ο βυζαντινός πολιτισμός δεν έσβησε, εξακολούθησε να ζει στίς ψυχές των υποδούλων βαλκανικών λαών και να έμποδίζει τον έξισλαμισμό και την άφομοίωσή τους με τους Τούρκους. Ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἐκκλησία των λαών αυτών διατήρησε τη γλώσσα, τη λαϊκή παράδοση, τον πολιτισμό, την όρθόδοξη πίστη, καθώς και την έθνική τους αυτοσυνειδησία. Έτσι, αργότερα οι βαλκανικοί λαοί κατόρθωσαν να αποκτήσουν την έθνική τους ανεξαρτησία, κατά τον 19^ο αιώνα. Ο Ρουμάνος ιστορικός N. Jorga έγραψε πολλά βιβλία, στα όποια υποστηρίζει ότι ο πολιτισμός των Σλάβων

έχει τις ρίζες του στο Βυζάντιο. Στο βιβλίο του με τίτλο: «Τό Βυζάντιο μετά τό Βυζάντιο» (1934) τονίζει ότι ο βυζαντινός πολιτισμός διατηρήθηκε και μετά την κατάλυση του βυζαντινού κράτους, ως μεταβυζαντινός πολιτισμός των βαλκανικών λαών. Στηριγμά του βέβαια ήταν ή Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία και τό Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως. Τό ίδιο ισχύει πολύ περισσότερο για την Ελλάδα, όπου πολλά στοιχεία του πολιτισμοῦ μας στηρίζονται στη βυζαντινή πολιτιστική παράδοση και στο έργο της Ἐκκλησίας.

Τήν επίδραση της βυζαντινής παράδοσεως όμολογοῦν πολλοί βαλκάνιοι ιστορικοί, οι όποιοι μελετοῦν τη βυζαντινή ιστορία, για να βρουν τις ρίζες της ιστορίας και του πολιτισμοῦ τους. Θά αναφέρω μερικά άποσπάσματα από τά έργα τους. Ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Μόσχας T. N. Granofsky γράφει: «Έχομε πάρει από την Κωνσταντινούπολη τό καλύτερο μέρος του έθνικοῦ μας πολιτισμοῦ, κυρίως δέ την θρησκευτική μας πίστη και τις αρχές του πολιτισμοῦ». Γι' αυτό συνιστά τη μελέτη της βυζαντινής ιστορίας. Ένας Ούκρανός συγγραφέας που ζει στη Μόσχα, έιπε σε συνέδριο των Ἑλλήνων του Γκέλεντζικ τά εξής: «Εσεῖς οι Ἑλληνες ἤσαστε έσεῖς που μεταφέρατε τό χριστιανικό λόγο στίς περιοχές του Βορρά. Από σας γνωρίσαμε την όρθόδοξη θρησκεία μας από τό 988 μ.Χ. Εῖσατε οι δάσκαλοι μας και έμεῖς έχουμε ένα μεγάλο χρέος...»⁽¹⁾.

(1) Πόπη Βραχιώτου - Λυμπεροπούλου, ΡΩΣΙΑ, έκδ. Σιδέρη, Ἀθήνα, σελ. 52.

Ὁ Νίκ., Γιόργα στό ἔργο του, πού ἀναφέραμε, γράφει: «Γιά μᾶς τούς Ρουμάνους, τό Βυζάντιο εἶναι ἡ δική μας ἀρχαιότητα... Ἡ ἱστορία τῆς ρουμανικῆς τέχνης δέν εἶναι δυνατό νά μελετᾶται χωρίς βαθιά γνώση τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἐπομένως, πρέπει νά οἰκοποιοιθοῦμε τό βυζαντινό πνεῦμα ὡς βάση τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς τῆς μεγάλης χριστιανικῆς αὐτοκρατορίας»⁽²⁾. Καί συνεχίζει, τονίζοντας ὅτι: «μέ τή μελέτη τῆς βυζαντινῆς τέχνης θά βροῦμε τή γέφυρα πού συνδέει μέ τή θεολογία».

Ὁ Σέρβος συγγραφέας Μίλοραντ Πάβιτς εἶπε σέ συνέντευξή του στήν ἐφημερίδα «Καθημερινή»: «Ὅλοι ἐμεῖς στά Βαλκάνια, εἴμαστε Βυζαντινοί. Τό Βυζάντιο καί ὁ Χριστιανισμός ἐπηρέασαν πολύ τή θρησκευτική καί πολιτιστική καί τήν καλλιτεχνική ζωή τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ὅπως τή Σερβία, τή Λευκορωσία, τήν Οὐκρανία, τή Γεωργία, τή Βουλγαρία, τήν Ἀρμενία καί τή Ρουμανία. Πιστεύω πῶς καθένας ἀπό τοὺς πολιτισμούς τῶν Βαλκανίων εἶναι ἓνα μέρος τῆς βυζαντινῆς πνευματικῆς παράδοσης. Ἰδιαίτερα σήμερα πού κινδυνεύουμε, εἶναι πολύ σημαντικό ὄχι μόνο νά τό ἔχουμε στό νοῦ μας, ἀλλά καί νά τό λέμε»⁽³⁾.

Ὁ γνωστός λογοτέχνης Κοστούνιτσα καί πρεσβευτής τῆς Σερβίας στήν Ἑλλάδα γράφει: «Τό βυζαντινό ἔθνος δέν θά ὑπῆρχε, ἂν δέν ὑπῆρχε ἡ συνέχεια τοῦ πολιτισμοῦ του, πού εἶναι ἡ γλῶσσα, ἡ θρησκεία καί ἡ γραμματεία του...»

(2) Περιοδικό «Σύναξη», τχ. Ἰανουαρίου - Μαρτίου 2007.

(3) Ἐφημερίδα «Καθημερινή», 7.4.2008.

Ὅλα αὐτά ἔχουν τίς ρίζες τους στό χριστιανικό Βυζάντιο».

Ὅλοι οἱ βαλκανικοὶ λαοὶ μελετοῦν τό Βυζάντιο καί ἀναζητοῦν σ' αὐτό τίς ρίζες τοῦ πολιτισμοῦ τους. Περισσότερο ὁμως, πρέπει νά τό μελετᾶμε ἐμεῖς, διότι ὁ βυζαντινός πολιτισμός ἔχει συνυφανθεῖ στενά μέ τόν ἑλληνικό, τόσο στόν Μεσαίωνα, ὅσο καί στήν Τουρκοκρατία καί στά νεώτερα χρόνια. Ὁ πολιτισμός μας ἔχει βυζαντινό ὑπόβαθρο, γι' αὐτό πρέπει νά μελετᾶμε καί νά ἀξιολογοῦμε σωστά τό Βυζάντιο.

Τό Βυζάντιο τό ἐκτιμοῦν καί τό θαυμάζουν σήμερα πολλοὶ ξένοι, ὄχι μόνο Βαλκάνιοι, ἀλλά καί Εὐρωπαῖοι καί Ἀμερικανοὶ καί ἄλλοι λαοί. Περισσότερο ἀπ' ὅλους πρέπει νά τό θαυμάζουμε καί νά τό μελετᾶμε ἐμεῖς, διότι ὁ βυζαντινός πολιτισμός ἔχει ἐνσωματωθεῖ στόν Ἑλληνισμό, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ πολιτισμοῦ καί τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Αὐτό τό τονίζει καί ὁ Ρῶσος ἱστορικός Α. Βασίλιεφ, στό γνωστό ἔργο του «Ἡ ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας», ὅπου γράφει: «Ἡ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἔχει συνδεθεῖ μέ τό Βυζάντιο, ὥστε (τό Βυζάντιο) ν' ἀποτελεῖ τμήμα τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους»⁽⁴⁾.

Τόν βυζαντινό πολιτισμό διατήρησε στή χώρα μας κυρίως ἡ Ἐκκλησία. Τό ἴδιο ἔκανε ἡ Ἐκκλησία καί στοὺς ἄλλους βαλκανικοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι, γιά τό λόγο αὐτό, μελετοῦν μέ ἀγάπη καί χωρίς προκαταλήψεις τή βυζαντινὴ ἱστορία, γιά νά βροῦν τίς ρίζες τοῦ

(4) Α. Vasiliev, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, σελ. 27.

πολιτισμοῦ τους καί νά τόν κατανοή-
σουν καλύτερα.

Ἄλλά ἀφοῦ ὁ βυζαντινός πολιτισμός
εἶναι βασικά ἐλληνικός, πρέπει ἐμεῖς οἱ
Ἕλληνες νά προβάλουμε τή βυζαντινή
ἱστορία, τήν Ὁρθοδοξία καί τίς ἀξίες
της, καθώς καί τά πολιτιστικά ἐπιτεύ-
γματα τοῦ Βυζαντίου. Δέν ἀρκεῖ ἡ με-
λέτη καί ἡ προβολή του, χρειάζεται καί
ἡ ἀξιοποίηση τῶν πολιτιστικῶν του ἀ-
ξιῶν. Πρέπει νά διδαχθοῦμε ἀπό τά
ἐπιτεύγματα, ἀλλά καί ἀπό τά ἐλαττώ-
ματα τοῦ Βυζαντίου, γιά νά γνωρίσουμε
καλύτερα τόν ἑαυτό μας, νά ἀποκτή-
σουμε ἐθνική αὐτοσυνειδησία καί νά
μὴν ἐπαναλαμβάνουμε τά λάθη τοῦ πα-
ρελθόντος. Μόνο ἔτσι θά μπορέσουμε
νά δημιουργήσουμε ἕνα πολιτισμένο καί
προοδευτικό κράτος.

Ἐμεῖς, ὅμως, συχνά προβάλλουμε μέ
ὕπερηφάνεια μόνο τά ἐπιτεύγματα τοῦ
ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ 5^{ου}
π.Χ. αἰῶνα, τά ὁποῖα γνωρίζουν καλύ-
τερα ἀπό μᾶς οἱ ξένοι. Καί ξεχνᾶμε
τά 1000 χρόνια τοῦ βυζαντινοῦ πολιτι-
σμοῦ καί τά 400 χρόνια τῆς τουρκικῆς
δουλείας, ἡ ὁποία ἔχει νά ἐπιδεῖξει ἀ-
ξιόλογα πρᾶγματα (ἀγῶνες γιά τήν ἀνά-
πτυξη τῆς ἐκπαιδύσεως καί τόν ἐκπο-
λιτισμό τῆς χώρας, ἥρωικούς ἀγῶνες
γιά τήν ἐλευθερία κ.λπ.). Νομίζουμε ὅτι
εἴμαστε ἄμεσοι ἀπόγονοι τῶν Ἀρχαίων
Ἑλλήνων καί καυχιόμαστε γι' αὐτούς.
Ἐδῶ κάνουμε ἕνα λάθος, διότι διαγρά-
φουμε μεγάλες περιόδους τῆς ἱστορίας

μας καί ταυτιζόμαστε μόνο μέ ἕνα μι-
κρό μέρος της, ὅσο σημαντικό καί ἄν
ἦταν αὐτό. Ἀποκτᾶμε ἔτσι ἑλλιπῆ ἱστο-
ρική συνείδηση. Ὁ Φίλιππος Δραγούμης
γράφει ὅτι: «Ἡ ἱστορία μας βοηθεῖ νά
κατανοήσουμε καλύτερα τοὺς λαοὺς τῆς
Ἀνατολῆς καί τήν ἐθνική μας ἱστορία
καί τά παρόντα προβλήματα καί τόν
ἑαυτό μας»⁽⁵⁾. Γι' αὐτό πρέπει νά ἔχου-
με πλήρη γνώση τῆς ἱστορίας μας, γιά
νά βγάλουμε οὐσιαστικά διδάγματα γιά
τό παρόν καί τό μέλλον. Ἐπίσης γιά
νά μπορέσουμε νά ζήσουμε ἀρμονικά
μέ τοὺς γείτονές μας καί νά δημιουργή-
σουμε μία Ἑλλάδα εὐνομούμενη καί ἰ-
σχυρή, πολιτισμό θεμελιωμένο σέ στέρεη
ἱστορική βάση.

ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ,
Φιλολόγος

Βιβλιογραφία

- Alex Avenarius, *Ὁ Βυζαντινός Πολιτισμός καί οἱ Σλάβοι*, ἐκδ. Παπαδῆμα, Ἀθήνα 2008.
- Vasiliev, *Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας 324-1453*, ἐκδ. Μπεργκαδῆ, Ἀθήνα 1954.
- Φώτιος Δημητρακόπουλος, *Βυζάντιο καί Νεοελληνική Διάνοηση κατά τόν 10^ο αἰῶνα*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα.
- Nikolai Jorga, *Τό Βυζάντιο μετά τό Βυζάντιο*, ἐκδ. Gutenberg, Ἀθήνα.

(5) Φιλ. Δραγούμη, Ἱστορικοί Ἀναμνήσεις - Εἰσαγωγή.

Η ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Λέγοντες μελαγχολίαν έννοοῦμεν μία λύπην, κάποια θλίψιν, πού παρουσιάζει επίμονον χαρακτηῆρα. Ὁ ὅρος αὐτός εἶναι σύνθετος ἐκ τῶν λέξεων μέλας καί χολή (δηλαδή εἶναι κάτι πού ἔχει μέλανα - μαύρη τήν χολή).

Ὁ ὅρος εἶναι Ἱπποκράτειος χρησιμοποιοῦμενος καί ἀπό τόν Γαληνόν τόν ἱατρόν. Βεβαίως ὁ ὅρος αὐτός κυριολεκτεῖται εἰς τήν Ψυχιατρικήν Ἐπιστήμην καθ' ὅσον ἡ «μελαγχολία» σημαίνει ψυχικόν νόσημα μέ ὅψεις ἰδιαιτερότητος καί ὅρια σαφῆ.

Ἴσως θά ἦτο προτιμότερος ὁ ὅρος «δυσθυμία». Ἡ λέξις μελαγχολία εἶναι περισσότερο γνωστή καί φυσικά δέν ἐκλαμβάνεται ὑπό τήν αὐστηρῶς ψυχιατρική έννοια εἰς τό παρόν δοκίμιον. Οὔτε ἄλλως τε ἔχει ὁ ὑπογράφων παρομοίαν ἀρμοδιότητα ψυχιατρικῆς διερευνήσεως τῆς έννοίας τῆς «μελαγχολίας».

Ὁ ὅρος μελαγχολία εἶναι ὁ πλέον γνωστός καί εὐχρηστος καί αὐτόν χρησιμοποιοῦμεν οἱ Ἕλληνες έναντι οἰασδήποτε ἄλλης συνωνύμου λέξεως.

Ἀπό τούς εἰδικούς ψυχολόγους καί παιδαγωγούς ἐπιστήμονας ἀποδίδεται ὡς βασική ἰδιότης καί ὡς ἀδιάξον γνώρισμα εἰς τόν Ἑλληνισμόν ἡ μελαγχολία.

Δικαιολογεῖται αὐτό;

«Παράδοξον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι εἶναι δυνατόν νά γίνεται λόγος περὶ τῆς μελαγχολίας λαοῦ ζῶντος ὑπό ἄπλετον φῶς καθαρωτάτου ἡλίου

ὑπ' οὐρανόν διαυγέστατον καί ὥραιότατον, ἐν ἀτμοσφαίρᾳ σπανίως σκοτιζομένη ὑπ' ὀμίχλης καί νεφῶν. Καί ὁμως παρὰ πάντα ταῦτα ὁ λαός οὗτος ἐν τῶν κυρίων γνωρισμάτων τοῦ χαρακτηῆρος αὐτοῦ ἀπό τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἔχει ἰσχυράν μελαγχολίαν» ἔγραφε εἰς σχετικήν πραγματείαν του ὁ παλαιός καί διαπρεπής καθηγητής τῆς φιλοσοφίας καί Παιδαγωγικῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν τῆς περιόδου 1950-1960 Σπυρίδων Μ. Καλλιάρης: «Ἡ μελαγχολία τῶν Ἑλλήνων» μελέτη εἰς τό ἔργον του «Χαρακτηρισμός τῆς Ἐποχῆς μας» (Ἐκδόσεις Χ.Ε.Ε.Λ. Ἀθῆναι 1959, σελ. 163).

Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου αὐτοῦ κυριολεκτικῶς συγκλονιζόμεθα ἀπό τήν πρωτοφανή οἰκονομική κρίσιν, διά τήν ἔλλειψιν χρημάτων, διά τήν ἀνέχειαν τῶν χαμηλόμισθων, τῶν ἀνέργων, διά τά σοβαρά κοινωνικά, οἰκονομικά βάρη καί ἀδιέξοδα, πού ἐπωμίζονται οἱ νέες γενεές. Οἱ κυβερνῶντες εἰσηγήθησαν νέα μέτρα καί εἰσηγοῦνται περικοπές μισθῶν, ἐπιδομάτων, ἀπολύσεις, δανεισμούς τοῦ κράτους, ἀναπόφευκτον παρέμβασιν τοῦ Δ.Ν.Τ.

Συνεπῶς καλοῦμεθα εἰς αἵματηρές θυσίες. Ἐχει διαμορφωθεῖ κατάστασις πολλῆς έντάσεως, ἀνησυχίας καί μελαγχολικῆς φοβίας, ἴσως διά πρώτην φοράν μετά τήν μεταπολίτευσιν τοῦ 1974. Ὅλα τά τμήματα τῆς κοινωνίας ζοῦν καί βιώνουν τήν ζοφεράν ἀτμόσφαιραν, τῆς ἀρρυθμίας καί τῆς γενικῆς ὄχι μό-

νον οικονομικής δυσπραγίας, αλλά και της ήθικης φθοράς και πνευματικής εξαλλαγής.

Κινητοποιήσεις απεργιακές, στάσεις εργασίας, διακοπή λειτουργίας των σχολείων, αναστολή και ματαιώσεις εξετάσεων, οι όγκοι κατά συχνά διαστήματα των απορριμμάτων εις τους δρόμους των μεγάλων πόλεων και άλλα πολλά δεινά της κοινωνίας μας έχουν αποκρυσταλλώσει την νέαν ελληνική μελαγχολίαν.

Τήν μελαγχολίαν αυτήν έπιτείνουν: 'Η νοοτροπία, πού έχει παγιωθεί εις όλους μας έν μέρει, είναι υπόλογος και διά τήν πολυκύμαντον κρίσιν της χώρας μας. 'Εγγραφε προσφάτως 'Αθηναϊκή έφημερίς μεταξύ άλλων και τά εξής: «Τό ιδανικό των περισσοτέρων 'Ελλήνων, ένα πτυχίο Α.Ε.Ι. ή έστω Τ.Ε.Ι., όπως νά 'ναι μέ στόχο μιá θεσούλα σέ μιá δημόσια ύπηρεσία ή όργανισμός, μονιμότητα, σίγουρη δουλειά, ασφάλιση και τό βλέμμα στή σύνταξη. 'Η νιρβάνα του σύγχρονου 'Ελληνα! Δηλαδή χωρίς όραμα, χωρίς όνειρα, χωρίς νόημα. Πώς θά υπάρξει όμως χαρά και εύτυχία χωρίς δημιουργική δράση πού οδηγεί στήν επίδειξη μιās ολοκληρωμένης προσωπικότητας;

Αυτή ή μελαγχολία, πού παγιώνεται συνεχώς, έρωτάται, ήμπορεί νά αποβεί θετική και δημιουργική; Και τό έρωτούν πολλοί διότι ή όλη ζοφερά οικονομική, συνάμα ήθική και πνευματική ατμόσφαιρα της χώρας μας αλλά και ή παροιμία τοιαύτη εις πολλά κράτη της Εύρωζώνης έπιτείνει τήν μελαγχολία του 'Ελληνισμού.

'Από παιδαγωγούς και φιλοσόφους έχει τεθεί τό έρώτημα από άρκετου χρόνου: 'Η μελαγχολία είναι μειονέκτημα

κάποιου λαού ή προσώπου ή και ήμπορεί νά αποβεί προτέρημα;

Θεωρείται ότι κατά μέτριον βαθμόν ή μελαγχολία, άν υπάρχει, συντείνει εις τήν ανάπτυξιν και τήν δημιουργίαν πολιτισμού άξιολόγου. Τά κείμενα της 'Αρχαίας Φιλολογίας από του 'Ομήρου και μέχρι των νεωτέρων χρόνων του έλληνισμού αναδεικνύουν τήν μελαγχολίαν ως ψυχικήν ιδιότητα αναγκαίαν προς παραγωγήν έργων ύψηλης στάθμης.

'Ηδη ό 'Αριστοτέλης ό Σταγειρίτης (387-323 π.Χ.) αναγνωρίζει τήν ύπαρξιν μετρίων τουλάχιστον μελαγχολικών ιδιοτήτων εις σπουδαίους φιλοσόφους, έπιφανείς πολιτικούς και έξόχους διανοούμενους, ποιητάς και καλλιτέχνας.

Ό κάθε μελετητής της Παλαιάς και της Νέας 'Ελληνικής 'Ιστορίας συνάγει τό συμπέρασμα ότι οι 'Ελληνες διακατεχόμενοι υπό μετρίας μελαγχολίας παρορμούνται εις τήν καλλιέργειαν τέχνης, εις τήν ανάπτυξιν της επιστήμης, της φιλοσοφίας και της λογοτεχνίας.

Τά σημαντικά και μεγάλα κλασικά δημιουργήματα (τραγωδία, λυρικά ποιήματα, ρητορεία, φιλοσοφία, επιστήμη κ.λπ.) προδήλως έμφανίζουν μελαγχολικά αισθήματα των συγγραφέων και δημιουργών, συνυπάρχοντα μέ ποικίλιαν ιδεών, συλλογισμών, συναισθημάτων υπεροχής, φιλίας, άνδρείας, ένθουςιασμού κ.λπ. 'Όταν ή μελαγχολία υπερβαίνει τό μέτρον τότε ήμπορεί νά οδηγήσει εις παρακμήν και εξασθένησιν. Περί της ελληνικής μελαγχολίας υφίστανται πολλά απόψεις.

'Αναζητούνται κάποια αίτια τά όποια κατά τό μάλλον και ήττον θεωρούνται άξιοπαρατήρητα. 'Η δύσθυμος ψυχική

διάθεσιν εἰς τόν Ἑλληνισμόν ἀπεδίδοτο ἀνέκαθεν εἰς τό ἔδαφος τῆς χώρας, εἰς ἐπιπόνους ἐργασίας τῶν κατοίκων τῆς, εἰς τήν λιτότητα ζωῆς. Ὁ ἐκπατρισμός πολλῶν κατοίκων ἐκ τῆς πατρίδος λόγω τοῦ ἀγόνου ἐδάφους, ἡ συνεχῆς ἐπὶ αἰῶνας ἄμυνα ὑπέρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς πατρίδος, οἱ θυσίαι τῶν ἀνθρώπων τοῦ χώρου αὐτοῦ διὰ τήν προάσπισιν ἰδανικῶν καί ἀξιῶν εἰς τό ἀπώτερον καί τό ἐγγύς παρελθόν, δεινοπαθήματα καί κακοτυχίες τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Βυζάντιον, Τουρκοκρατία, περίοδοι ἐμφυλίων συγκρούσεων, ἐθνικοὶ διχασμοὶ κ.λπ.) συνέτειναν εἰς τήν παγίωσιν καί παράτασιν μελαγχολικῶν συναισθημάτων καί τῆς ἐν γένει δυσθυμίας. Χωρὶς νά ἀποκλείεται τό γεγονός ὅτι ἡ κατ' αὐτόν τόν τρόπον παραγομένη μελαγχολία ἔχει συμβάλλει εἰς τήν γένεσιν καί τήν δημιουργίαν πολιτισμοῦ καί προόδου.

Βεβαίως ἡ νέα αὐτή μελαγχολία τῶν Ἑλλήνων εἶναι πραγματικότης καί κατά νοσηρόν τρόπον ἔχει ἀυξηθεῖ τελευταῖα. Καί αὐτό ὀφείλεται εἰς τήν ὅλην πολυκύμαντον, ὄχι εὐχάριστον κατάστασιν τοῦ τόπου, πού δέν τήν ἀξίζουν οἱ κάτοικοί του.

Ὁ ἱστορικός τοῦ Ἔθνους μας Κων/νος Παπαρηγόπουλος, ὑπογραμμίζει εἰς τόν Ἐπίλογον τοῦ Ε' τόμου τῆς Ἱστορίας του, ὅτι τό Ἔθνος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Δουλείας ἀπεκρυστάλλωσε ἥθος κατὰ πολύ ὑπέρτερον ἔναντι ἐκείνου τοῦ ἐλευθέρου πολιτικοῦ βίου μετὰ τό Εἰκοσιένα. Σημειώνει ἐπακριβῶς:

«Ἐάν ἐκάστη ἱστορική περίοδος, λέει κρίνεται κατὰ τά πράγματα ἅτινα ἐδημιούργησεν, ἀδιστακτικῶς λέγομεν, ὅτι, ὅπως νῦν ἔχουσι τά πράγματα ἔτι παρ'

ἡμῖν, τό ἔθνος ἀνεδείχθη ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας ὑπέρτερον ἢ ἀπό τῶν χρόνων τῆς ἀπελευθερώσεως καί ἐφ' ἑξῆς, διότι ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας ἐδημιουργήθησαν αἱ πολεμικαί, αἱ ἀστικά καί αἱ διανοητικαί δυνάμεις, δι' ὧν διεξήχθη ὅπωςδήποτε ἡ ἐπανάστασις, ἐνῶ, ἀφ' ἧς ἐγενόμεθα ἐλεύθεροι, δέν διεπλάσαμεν ἔτι νέας δυνάμεις, ἐπιτηδείας νά συμπληρώσωσι καί νά ἀσφαλίσωσι τό ἔργον τῶν πατέρων ἡμῶν».

Ἀντιλαμβάνεται ὁ καθείς ὅτι ὁ ἐλεύθερος βίος τῶν Ἑλλήνων ὑπέστη ἀναποφεύκτως τήν λογική ἐπήρεια τῶν παρεμβάσεων ξένων Δυνάμεων. Κατ' ἀκολουθίαν εἰς μίαν ὄχι εὐχάριστον πολιτικήν, ἠθικήν καί πνευματικήν κατάστασιν τῆς χώρας κατὰ πολλές φάσεις, τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Καί αὐτά τά στοιχεῖα ἐπέτειναν τήν μελαγχολίαν τοῦ Ἔθνους χωρὶς νά ἀποκλεισθοῦν σπουδαῖα καί σημαντικά πολιτιστικά ἐπιτεύγματα.

Συνεπῶς οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν νά μείνουμε ἐδραῶς εἰς τά πνευματικά μας ριζώματα καί εἰς τήν ἀξιοπιστίαν τῆς παραδόσεως. Ἀπαιτεῖται ἐνότης στόχων πρὸς ἀποτροπὴν τῆς φθορᾶς, τῆς πάσης φύσεως ἀποσυνθέσεως, πού ἀπειλεῖ τήν χώραν μας.

«Ἀπαιτεῖται σήμερα νά ξεκινήσουμε, ἔγραφε ἀρθρογράφος Ἀθηναϊκῆς Ἐφημερίδος, μέ τήν οἰκοδόμησιν τῆς νέας μεταπολίτευσος σέ νέες βάσεις, μέ σωστές ἀξίες καί μέ κέντρο τόν ἄνθρωπο.

Πέραν τῆς ρευστότητος τῶν σημερινῶν καιρῶν χρειάζεται ἡ ὑπέρβασις τοῦ ἐγὼ ἢ ἐμπιστοσύνη εἰς τήν ἀξιοπιστίαν τοῦ Θείου, πού ὑπέρκειται πάσης κρίσεως.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ,
Φιλολόγος - Λυκειάρχης

Πατήρ ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ (1922-2000)

Τόν μήνα Ὀκτώβριον συμπληρώνονται δέκα χρόνια ἀπό τήν ἐκδημία τοῦ σεβαστοῦ ἀρχιμανδρίτη π. Ἰωάννη Ἀλεξίου. Ἡ μνήμη του γεννᾷ αἰσθήματα νοσταλγικά ἀπό τήν ἀνάμνηση τοῦ προσώπου του, γιά ὅσους ἔζησαν λίγο ἢ πολύ κοντά του καί αἰσθάνθηκαν τίς ἱερές συγκινήσεις τίς ὁποῖες μετέδιδε στούς ἀκροατές τοῦ λόγου του καί στούς ἀναγνώστες τῶν γραπτῶν κειμένων του.

Γόνος εὐσεβοῦς οἰκογενείας ἔζησε τά παιδικά του χρόνια στερημένος τῆς μητρικῆς φροντίδας, τήν ὁποία ἔχασε σέ ἡλικία ὀκτώ ἐτῶν. Τήν φροντίδα αὐτήν ἀντικατέστησε μία εὐσεβής κυρία ἡ ὁποία ἀνέλαβε νά ἀναθρέψει τά πέντε τέκνα τοῦ Γεωργίου Ἀλεξίου, πρωτότοκος τῶν ὁποίων ἦταν ὁ π. Ἰωάννης, καί ἡ ὁποία τοῦ μετέδωσε τήν ἀγάπη γιά τόν Σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν, παράλληλα μέ τίς εὐκαιρίες συστηματικῆς κατηχήσεως στά κατηχητικά σχολεῖα, τά ὁποία λειτουργοῦσαν μέ τήν πρωτοβουλία καί τήν εὐθύνη τῆς ἀδελφότητος θεολόγων Ζωῆ.

Ἐπεράτωσε τίς γυμνασιακές του σπουδές τό θέρος τοῦ ἔτους 1940 καί εἰσῆχθη στήν θεολογική σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν λίγες ἐβδομάδες πρὶν ἀπό τήν ἰταλική ἐπίθεση κατά τῆς Ἑλλάδας στίς 28 Ὀκτωβρίου 1940. Ἐνταῖς ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν του στό Πανεπιστήμιον συνέπεσε μέ τά ἀνώμαλα χρόνια τοῦ πολέμου καί τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς.

Τά χρόνια αὐτά ὅμως ὑπῆρξαν ιδιαίτερα σημαντικά καί γόνιμα γιά τό χριστιανικό ἔργο, ὅπου ἀνεπτύχθηκε μία ἐξαιρετική δραστηριότητα πνευματικοῦ,

κοινωνικοῦ καί ἐθνικοῦ χαρακτήρα. Ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό ἦταν τό ἐνθουσιαστικό στοιχεῖο τό ὁποῖο ἐπικρατοῦσε στά μέλη τῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου γεγονός τό ὁποῖο ἀνταποκρίνεται στόν χαρακτήρα τοῦ πατρός Ἰωάννη.

Τό ἐνθουσιαστικό αὐτό στοιχεῖο ἐκαλλιιεργεῖτο προσέτι καί ἀπό τήν ιδιαίτερη συνεργασία του καί μαθητεία στόν Ἀλέξανδρο Γκιᾶλα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε βοηθός στήν συγγραφική δραστηριότητα τοῦ δευτέρου μέ τήν ἀναζήτηση καί συγκέντρωση πληροφοριῶν καί στοιχείων ἀπό τίς δημόσιες βιβλιοθήκες.

Αὐτό τό ἐνθουσιαστικό στοιχεῖο τόν συνόδεψε ισόβια, πρᾶγμα τό ὁποῖον τοῦ ἔδινε τήν αἴσθηση γιά τόν ἑαυτό του ὅτι εἶναι πλησίον στούς νέους ἀνθρώπους, γιά τούς ὁποίους ὑπῆρξε πνευματικός ὁδηγός. Καί οἱ νέοι ἄνθρωποι ἀνταποκρίνοντο στά αἰσθήματα αὐτά τοῦ πατρός Ἰωάννη καί αἰσθάνοντο τήν δημιουργική τους πνοή.

Γι' αὐτό καί σέ προχωρημένη ἡλικία πλέον ὁ π. Ἰωάννης δέν ἐφείδετο τῶν κόπων νά μεταβαίνει στίς θερινές κατασκηνώσεις τῶν Χ.Μ.Ο. καί τῆς Χ.Φ.Ε. γιά νά μεταδίδει σέ δεκάδες χιλιάδες παιδιῶν τήν ἀγιαστική χάρι τῶν θείων μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Μία τέτοια πνευματική παρουσία δέν εἶναι δυνατόν νά λησμονηθεῖ καί νά περάσει ἀπαρατήρητη μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῆς ἐκδημίας του καί νά μή γραφοῦν ἔστω λίγες γραμμές ἀπό ἓνα ἀπό τά πολυάριθμα πνευματικά του τέκνα.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Όκτώβριος. Καί ό φίλος μου ό Λεωνίδας (τό έχω πη και άλλοτε), δέν μου επιτρέπει νά άγνοήσω τήν μεγάλη επέτειο. Μιά φορά πού τό τόλμησα, βρήκα τόν μπελά μου. Καί —μεταξύ μας— είχε δίκιο. Καί τόν εύγνωμονώ.

28η Όκτωβρίου, λοιπόν, τοῦ 1940. Οί Ίταλοί, όλως αϊφνιδίως, μās κηρύττουν τόν πόλεμο, διότι ό Ίωάννης Μεταξάς άρνήθηκε νά τούς επιτρέψει νά μπουν άμαχητί στήν Έλλάδα! Ένα πόλεμο, πού, παρά τίς δυσμενείς γιά μās συνθήκες, μās έδωσε περιφανείς νίκες εις βάρος τής πανίσχυρης και άννοπλης Ίταλίας τών 40 έκατομμυρίων!

Αυτά όμως έγιναν τότε. Σήμερα είμαστε στήν Ένωμένη Εύρώπη. Καί στήν Ένωμένη Εύρώπη είναι και οι Γερμανοί και οι Ίταλοί και άλλοι, πολλοί, Εύρωπαίοι. Καί σιγά - σιγά, πάμε νά γίνουμε ένα κράτος. Κάτι σαν τίς Ένωμένες Πολιτείες τής Άμερικης. Οί Ένωμένες Πολιτείες τής Εύρώπης. Καί σαν καινούργιο κράτος, θά έχουμε κοινές έπετείες τής κοινής μας ιστορίας.

Άλλά έδω υπάρχει ένα πρόβλημα. Τί θά γίνη ή παλιά μας ιστορία; Ιστορία αιώνων, πού έχουν τά εύρωπαϊκά κράτη; Τί θά γίνουν τά λαμπρά μας επιτεύγματα, έθνικά, θρησκευτικά, πολιτιστικά; Θά τά διαγράψουμε όλα αυτά, μέ μία μονοκονδυλιά; Καί θά περιμένουμε νά τά άντικαταστήσουμε μέ τήν καινούργια μας ιστορία; Άλλά τί είναι ή ιστορία γιά νά τήν σβήσεις και νά τήν ξαναγράψης; Άσκήσεις στόν σχολικό μαυροπίνακα; Υπάρχουν όμως και

άλλα. Η θρησκεία μας, ό πολιτισμός μας. Θά τά διαγράψουμε και αυτά; και τόν Χριστό; Καί τόν Πλάτωνα; Καί τόν Άριστοτέλη; Μέ ποιά λογική και μέ ποιο δικαίωμα; Καί τί θά μās μείνη;

Είμαι άδικαιολόγητα άπαισιόδοξος; Δέν νομίζω. Προσφάτως, είχαμε ένα γεγονός πού έφθασε στό Εύρωπαϊκό Δικαστήριο. Γνωστόν τοίς πάσι. Μιά μουσουλμάνα μητέρα πού τό παιδί της ένωχλήθηκε από τόν Σταυρό πού υπάρχει στά Ίταλικά σχολεία. (Μεταξύ μας, άπίθανο, αλλά τέλος πάντων!) κατέφυγε λοιπόν ή μητέρα στό Εύρωπαϊκό Δικαστήριο και δικαιώθηκε. Τό Δικαστήριο διέταξε τήν Καθολική Ίταλία νά κατεβάση τόν σταυρό από τά σχολεία.

Κάποιοι προοδευτικοί ίσως θά θανάσουν τήν εύαισθησία και τήν άνθρωπιά τών Εύρωπαίων Δικαστών. Άλλά τί θά πουν γιά τήν περιφρόνησι ενός όλόκληρου εύρωπαϊκού κράτους; Έξ άλλου, τί Εύρωπαϊκή Ένωσις είμαστε, όταν περιφρονοῦμε τήν ιστορία και τήν θρησκεία τών εύρωπαϊκών κρατών πού τήν αποτελοῦν; Καί τί δημοκρατία έχουμε, όταν γιά γενικά θέματα τής Ένωμένης Εύρώπης και τών Κρατών πού τήν αποτελοῦν, αντί νά δεχώμαστε τήν γνώμη τών πολλών και άρμοδίων, (βασιικός κανόνας λειτουργίας τής δημοκρατίας) δεχώμαστε τήν γνώμη ενός μόνον άνθρώπου και αυτοῦ μή Εύρωπαίου δηλαδή όλως άναρμοδίου; Έάν ένας Ίταλός βρισκόταν σέ μουσουλμανικό κράτος και τόν ένωχλούσε κάτι πού σχετίζεται μέ τήν μουσουλμανική θρησκεία, θά έσπευδε τό κράτος αυτό νά τό καταργήσει γιά όλους τούς υπηκόους του; Δέν νομίζω ότι μπορεί νά υπάρχει έστω και ένας πού νά τό πιστεύη.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Οί άνθρωποι καί ιδιαίτερα ή νέα γενιά ἔχουν ἓνα αἰσθημα αἰσιοδοξίας γιά τό μέλλον, μιά διάθεση προοπτικῆς γιά τήν πραγμάτωση τῶν ἐπιδιώξεων των καί τῶν σχεδιασμῶν των. Ὅμως οἱ σημερινές συνθήκες ἀνακόπτουν τοῦς ὁραματισμούς τους καί γεννοῦν τήν ἀμβολία γιά τό τί τέζεται ή ἐπιούσα.

Στό κλίμα αὐτό τῆς ἀπαισιοδοξίας συντελοῦν καί τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως. Οἱ τίτλοι τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων συμβάλλουν κατά μέγα ποσοστό στήν διαμόρφωση αὐτοῦ καί προβάλλουν κατά μέγα ποσοστό στήν διαμόρφωση αὐτοῦ καί προβάλλουν μιά εἰκόνα καταστροφῆς. Χαρακτηριστικόν εἶναι μερικοί ἀπό τοῦς τίτλους αὐτούς: «Στέγνωσαν ἀπό ρευστό χρήμα οἱ ἐπιχειρήσεις» γράφει μιά ἐξ αὐτῶν. «Στέγνωσαν ἀπό ρευστό 9 στίς 10 ἐπιχειρήσεις» γράφει ἄλλη. Ὁ «θάνατος τοῦ ἐμποράκου» προσθέτει τρίτη «Τριπλό SOS γιά ἐπιχειρήσεις, τουρισμό καί ἀνεργία».

Καί διερωτᾶται κανεῖς. Αὕτη εἶναι ή συμβολή τῶν ἐφημερίδων στήν προσπάθεια γιά τήν ἀνόρθωση τῆς οἰκονομίας; Ὅταν κατ' αὐτές ὅλα εἶναι σκοτεινά καί ὅταν ὅλα καταρρέουν; Ἐνῶ εἶναι δεδομένο ὅτι γιά νά κινηθεῖ θετικά ή οἰκονομία ἀπαιτεῖται ή ἐπικράτηση ἐνός θετικοῦ ψυχολογικοῦ κλίματος. Ὅταν ὑπάρχει ἀβεβαιότητα, τίποτε δέν μπορεῖ

νά προχωρήσει. Ἀκόμη καί αὐτοί οἱ ὅποιοι δέν θίγονται τόσον ἄμεσα ἀπό τήν κρίση, συμπεριφέρονται σάν νά τελοῦν ὑπό τό καθεστῶς αὐτῆς. Οἱ παραγωγοί, οἱ ἔμποροι, οἱ καταναλωτές. Ἡ σημασία τοῦ ψυχολογικοῦ παράγοντος εἶναι πολύ μεγάλη. Καί στήν διαμόρφωση αὐτοῦ παίζουν καταλυτικό ρόλο τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, μέ πρώτη τήν τηλεόραση.

Μέ μιά τέτοια ἀρνητική εἰκόνα γιά τήν οἰκονομία τοῦ τόπου τά πράγματα γίνονται χειρότερα. Ἀσφαλῶς καί εἶναι ή κατάσταση κρίσιμη καί ὑπάρχουν ὀξύτατα προβλήματα στήν ἀγορά. Οἱ περρισσότερες μικρομεσαῖες ἐπιχειρήσεις ἀντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας. Αὐτό κανεῖς δέν μπορεῖ νά τό ἀμφισβητήσει. Ὅταν ὅμως αὐτά προβάλλονται κατά τρόπον, πού δίδεται ή ἐντύπωση ὅτι ἔρχεται τό τέλος τοῦ κόσμου καί τότε δυσχεραίνεται ἐκ τῶν πραγμάτων ή βελτίωση. Ποιός λοιπόν ὑπό τίς συνθήκες αὐτές θά ἀναλάβει πρωτοβουλίες γιά νά κάνει παραγωγικές ἐπενδύσεις;

Βέβαια γιά τό κλίμα αὐτό δέν εὐθύνονται μόνον τά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως. Εὐθύνη φέρει καί ὁ πολιτικός κόσμος ὁ ὅποιος πρό πολλοῦ ἔχει παύσει νά βλέπει ὅ,τιδήποτε τό θετικό. Κανείς δέν κάνει λόγο γιά κάτι τό δημιουργικό γιά ἓνα καλύτερον αὐριον.

Δέν εἶναι ή πρώτη φορὰ πού οἱ ἀνθρώπινες κοινωνίες, καθῶς καί ή ἑλλη-

νική κοινωνία αντιμετώπισαν τέτοιες δύσκολες περιστάσεις, τις όποιες ξεπέρασαν και συνέχισαν την σταθεροποιητική των πορεία. Προς τούτο απαιτούνται ψυχραιμία, εργασιακή ειρήνη, αυτοσυγκράτηση, πράγματα που δεν συνδέονται άμεσα με οικονομικά μεγέθη, αλλά με τον άνθρωπο ως πνευματική οντότητα. Και η οντότητα αυτή για να συμβάλλει θετικά στην υπέρβαση της κρίσεως πρέπει να άρδεύεται από τις πηγές των αιώνιων αληθειών της Πίστεως.

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΣΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Υπάρχει Υπουργείον Παιδείας τό όποιον έποπτεύει και ρυθμίζει τά της λειτουργίας των Σχολείων της στοιχειώδους και μέσης παιδείας και των Άνωτάτων Έκπαιδευτικών Ίδρυμάτων. Για τούς σκοπούς, τήν όργάνωση, τήν πρόσληψη διδακτικού προσωπικού, τήν συγγραφή και διάθεση των διδακτικών βιβλίων, τήν συντήρηση και οίκοδόμηση των σχολικών κτιρίων, μεριμνά τό άρμόδιον Υπουργείο, μέσα στό γενικότερο σκοπό του, μέ άπώτερο στόχο τήν παροχή αποκλειστικά γνώσεων.

Ήδη από τόν περασμένον αιώνα είχε άρχίσει ή μηχανοποίηση της ζωής, κάτι που άσκησε βαθειά επίδραση και στήν όργάνωση του σχολείου, ή όποία εξελίχθηκε κατά τό «σύστημα άλυσίδα» σέ έναν μηχανισμό παροχής και όχι παραγωγής γνώσεων. Συνεπώς είναι άκριβέστερον νά μήν κάνομε λόγον για παιδεία, αλλά για εκπαίδευση ή όποία ρυθμίζεται —υποτίθεται— από κάποιες παιδαγωγικές άρχές.

Στό μάθημα της ιστορίας γίνονται άναθεωρήσεις και άποσιωπούνται ιστορικά γεγονότα μέ πρόθεση νά μήν όξύνωνται οί σχέσεις μας μέ τούς γειτονι-

κούς λαούς. Όλα αυτά όδηγούν στήν διαπίστωση ότι μέ τό άναθεωρητικό αυτό πνεύμα στά διδακτικά προγράμματα όδηγούμεθα σέ σημαντικό ποσοστό στήν άποχριστιανοποίηση και τόν άφελληνισμό της νέας γενεάς.

Κατά τόν τρόπον αυτόν έργον ούσιαστικής παιδείας για τήν καλλιέργεια του πνεύματος και των ψυχών του μαθητόκοσμου δεν συντελείται. Πολλοί λένε ότι ή παιδεία μας είναι προσγειωμένη. Μάλλον πρέπει νά πούμε ότι είναι άκνητοποιημένη στό έδαφος. Της λείπει τό δημιουργικό και άνυψωτικό στοιχείο για τήν ανάδειξη των μαθητών σέ καλούς και αγαθούς πολίτες.

Άλλά ούτε και στόν περιορισμένον σκοπόν του, στήν παροχή γνώσεων στους μαθητές μπορεί κανείς νά ισχυρισθεί ότι ανταποκρίνεται τό εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Ή πρόσφατη (κατά τά τέλη του παρελθόντος Αύγούστου) ανακοίνωση της βαθμολογίας των πανελληνίων έξετάσεων για τήν εισαγωγή των μαθητών στα Άνώτατα και Τεχνολογικά Έκπαιδευτικά Ίδρύματα της χώρας έπιβεβαιώνει τήν ανεπάρκεια του συστήματος και στόν τομέα της παροχής συστηματικών γνώσεων στόν μαθητόκοσμο σέ συνδυασμό μέ τήν άλλοπρόσκλη ένέργεια του ΥΠΕΘΑ νά καταργήσει τήν βάση του βαθμού δέκα ως κριτηρίου για τήν εισαγωγή των μαθητών στίς Άνώτερες Σχολές.

Τό γεγονός της εισαγωγής σπουδαστού σέ ΤΕΙ άκριτικής περιοχής μέ βαθμολογία πλησίον του μηδενός είναι κραυγαλέα περίπτωση. Οί άπλουστεύσεις και οί διευκολύνσεις στό σύστημα εισαγωγής σπουδαστών στα ΑΕΙ και ΤΕΙ τραυματίζουν τό κύρος αυτών και έξυπηρετούν μόνον εύτελείς πολιτικές σκοπιμότητες.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Ένα κρύο πρωινό του 1934 στη Μόνες του Βελγίου, μόλις 50 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά των Βρυξελλών, ο 66χρονος Πάωλ Ότλέ ανακοίνωνε με χαρά στους φίλους του την μεγάλη επινόηση της ζωής του: τό παγκόσμιο δίκτυο ηλεκτρικών τηλεσκοπίων. Τό Réseau (δίκτυο), όπως τό ονόμασε ο Ότλέ, θά προσέφερε στους χρήστες του τή δυνατότητα νά έρευνήσουν καί νά μελετήσουν χιλιάδες σελίδες βιβλίων, εικόνες, φωτογραφίες, ακόμη καί κινηματογραφικές ταινίες. Ό Ότλέ ίσχυριζόταν επίσης ότι σύντομα θά μπορούσε κανείς μέσω του δικτύου του νά στέλνει σε άλλους μηνύματα καί κάθε είδους αρχεία. «Όποιοσδήποτε από τήν πολυθρόνα του θά μπορούσε νά έρευνήσει καί νά προσεγγίσει ολόκληρη τή Δημιουργία» προφήτευε ο Ότλέ.

Κάπως έτσι γεννήθηκε στά χρόνια του μεσοπολέμου τό διαδίκτυο. Τήν ιδέα του Πάωλ Ότλέ αγκάλιασε ή βελγική κυβέρνηση, παραχωρώντας ένα κτίριο καί τό απαραίτητο προσωπικό. Έκεϊ ο Ότλέ έγραψε τό βιβλίο του «Κόσμος», στό όποιο περιέγραφε πώς θά μπορούσαν νά συνδεθούν μεταξύ τους τά ηλεκτρικά τηλεσκόπια (δηλαδή οί μετέπειτα ηλεκτρονικοί υπολογιστές), ποιά θά ήταν ή δομή καί ή λειτουργία του μηχανικού έγκεφάλου (δηλαδή του σημερι-

νου σκληρού δίσκου των ηλεκτρονικών υπολογιστών) καί του μηχανικού συλλογικού έγκεφάλου, πού θά περιελάμβανε όλα τά δεδομένα, στά όποια θά είχαν πρόσβαση τά ηλεκτρικά τηλεσκόπια μέσω ενός διεθνούς δικτύου τηλεπικοινωνιών.

Τό όραμα του Ότλέ ίσοπέδωσε αδιστακα ή ναζιστική πολεμική μηχανή, όταν κατέλαβε τό Βέλγιο τό 1940. Πάμπρωχος καί απογοητευμένος ο Ότλέ πέθανε στις 10 Δεκεμβρίου 1944 καί ο πρόδρομος του διαδικτύου λησμονήθηκε γρήγορα στά ατέλειωτα έρείπια καί στά εκατομμύρια των νεκρών της πιό καταστροφικής καί πολυαίμακτης ανθρώπινης σύγκρουσης.

Μετά από 13 χρόνια, στις 4 Οκτωβρίου 1957, ή Σοβιετική Ένωση γιόρτασε τό Διεθνές Γεωφυσικό Έτος 1957 μέ τήν έκτόξευση στό διάστημα του πρώτου τεχνητού δορυφόρου, του Σπούτνικ 1. Αυτό ήταν τό πρώτο βήμα στην έξερεύνηση του διαστήματος, αλλά καί ένα ακόμη βήμα στό Ψυχρό Πόλεμο ανάμεσα στις ΗΠΑ καί τή Σοβιετική Ένωση.

Οί ΗΠΑ άπάντησαν στη σοβιετική πρόκληση μέ τήν ARPA (Advanced Research Projects Agency), μιά προηγμένη έρευνητική ύπηρεσία του Πενταγώνου, πού είχε ως αντικείμενο τήν προώθηση τεχνολογιών για στρατιωτική χρήση σε συνεργασία μέ πανεπιστήμια καί ιδιωτι-

κές επιχειρήσεις. Ένα από τα πρώτα σχέδια, που ανέλαβε να υλοποιήσει η ARPA, ήταν η δημιουργία ενός δικτύου διοίκησης, επικοινωνίας και ελέγχου, που θα επέτρεπε στην αμερικανική κυβέρνηση να διεξάγει πολεμικές επιχειρήσεις, όταν ένας πυρηνικός πόλεμος θα κατέστρεφε τις συμβατικές τηλεπικοινωνίες. Αυτό το δίκτυο λειτούργησε το 1968 με την ονομασία ARPANET και ήταν ο πρόδρομος του διαδικτύου.

Από τότε η εξέλιξη του διαδικτύου ήταν ραγδαία. Το 1971 ο Ρέιμοντ Τόμλινσον σκέφτηκε να χρησιμοποιήσει το σύμβολο @ («παπάκι»), για να διαχωρίζει τους χρήστες που βρίσκονται σε ξένα δίκτυα και έτσι κατόρθωσε να στείλει την πρώτη ηλεκτρονική επιστολή (e-mail). Την 1^η Ιανουαρίου 1983 το ARPANET έσπασε σε δύο τμήματα: Το MILNET για άμιγως στρατιωτική χρήση και το ARPANET για πανεπιστημιακή και ευρύτερα κοινωνική χρήση. Την ίδια μέρα το Πανεπιστήμιο Berkeley της Καλιφόρνιας συνδέθηκε με το ARPANET και οι πρώτοι φοιτητές άρχισαν να αποκτούν το προσωπικό ηλεκτρονικό ταχυδρομείο τους. Το 1990 οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές με σύνδεση στο ARPANET είχαν φτάσει τους 200.000.

Το 1991 γεννιέται ο Παγκόσμιος Ιστός (WorldWideWeb), ή πιο απλά Internet και στα ελληνικά διαδίκτυο. Δημιουργός του ήταν ο Άγγλος σέρ Τίμ Μπέρνερς-Λί, Καθηγητής Ηλεκτρονικών Υπολογιστών του Πανεπιστημίου του Σαουθάμπτον του Ήνωμένου Βασιλείου και Έρευντή στο Έργαστήριο Πληροφορικής και Τεχνητής Νοημοσύνης του

Τεχνολογικού Ίνστιτούτου της Μασσαχουσέτης (MIT) στη Βοστώνη των ΗΠΑ. Ταυτόχρονα ο Μπέρνερς-Λί είναι Πρόεδρος του Word, Wide, Web, Constortium (W3C), δηλαδή του διεθνούς οργανισμού, που επιβλέπει τη λειτουργία και συντονίζει την ανάπτυξη του διαδικτύου.

Ο Μπέρνερς-Λί σπούδασε φυσική στο Κούνινγ Κόλετζ της Όξφορδης και σύντομα κατασκεύασε τον πρώτο ηλεκτρονικό υπολογιστή του, χρησιμοποιώντας κάποια παλιά ηλεκτρονικά εξαρτήματα και ένα κολλητήριο. Εκεί συνελήφθη ως χάκερ και του απαγορεύτηκε η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή του Πανεπιστημίου του. Μετά την αποφοίτησή του εργάστηκε ως σύμβουλος μηχανικός προγραμματισμού στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Πυρηνικής Έρευνας, το περίφημο CERN. Με άφορη την ανάγκη σχεδιασμού ενός συστήματος διαχείρισης των εκατομμυρίων δεδομένων του CERN, οραματίστηκε ένα γρήγορο ανεξάρτητο παγκόσμιο σύστημα διακίνησης πληροφοριών προσιτό σε κάθε άνθρωπο.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ

Ένα νέο κίνημα αρχίζει να διαμορφώνεται στο εξωτερικό, το οποίο οφείλει την γέννησή του στις παρενέργειες της συγχρόνου τεχνολογίας και κυρίως των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου (internet). Το κίνημα αυτό ζητά την επιστροφή στο άργό διάβασμα, στην απόλαυση, την οποία προσέφερε επί αιώνες η ανάγνωση ενός τυπωμένου βιβλίου. Αντιγράφουμε από την σχετική

είδησεογραφία τά ἐξῆς ἀποσπάσματα: «Ἄν διαβάσετε αὐτό τό ἄρθρο τυπωμένο στό χαρτί, τό πιό πιθανό εἶναι νά φτάσετε κάπου στή μέση ὁσων ἔχω γράψει. Ἄν τό διαβάσετε στό Διαδίκτυο, τό πιό πιθανό εἶναι νά φτάσετε μόνο-στό ἓνα πέμπτο. Αὐτή, τοῦλάχιστον, εἶναι ἡ ἐτυμηγορία δύο πρόσφατων μελετῶν... πού ἀμφότερες ὑποστηρίζουν ὅτι πολλοί ἀπό μᾶς δέν διαθέτουμε πιά τήν ἱκανότητα συγκέντρωσης γιά νά διαβάσουμε ἄρθρα μέχρι τό τέλος τους». «Ἡ ὑπερδραστηριότητά μας στό Διαδίκτυο βλάπτει τίς διανοητικές ἱκανότητες πού χρειαζόμαστε γιά νά ἐπεξεργαστοῦμε καί νά κατανοήσουμε ἀπαιτητικά κείμενα. Ἡ ὀλοήμερη τροφοδότηση μέ εἰδήσεις μᾶς κάνει νά πηδᾶμε ἀπό τό ἓνα ἄρθρο στό ἄλλο, χωρίς ἀναγκαστικά νά ἐμβαθύνουμε σέ ὁποιοδήποτε περιεχόμενο. Τό διάβασμά μας διακόπτεται συχνά ἀπό τό ἡχητικό σήμα τοῦ τελευταίου e-mail. Καί ἀπορροφοῦμε τώρα μικρές σειρές λέξεων στό Twitter καί τό Facebook πολύ πιό συχνά ἀπ' ὅ,τι μεγαλύτερα κείμενα» (*Καθημερινή* 22.8.2010).

Ἐχει εἰπωθῇ ὅτι ἀνταλλάξαμε στά νεώτερα χρόνια τήν σοφία μέ τήν γνῶσι καί κατόπιν τήν γνῶσι μέ τήν πληροφορία. Δεχόμαστε, λοιπόν, σήμερα χιλιάδες πληροφορίες καθημερινῶς, τίς ὁποῖες οὔτε μποροῦμε νά ὀργανώσουμε, οὔτε νά ἀξιοποιήσουμε. Συχνά, μάλιστα, θεωροῦμε ὅτι αὐτές οἱ πληροφορίες ταυτίζονται μέ τίς γνώσεις γιά τά ἐπί μέρους θέματα. Ἀνεπεξέργαστες καί «κακοχωνευμένες» πληροφορίες ἐκδιώκουν ἀπό τήν μνήμη μας τίς παλαιότερες καί αὐτές μέ τήν σειρά τους θά ἐκδιωχθοῦν ἀπό τίς νεώτερες. Κατά συνέπεια σχεδόν τίποτα δέν μένει ἀπό

τήν πληθώρα, τόν βομβαρδισμό τῶν πληροφοριῶν, τόν ὁποῖο ὑφιστάμεθα κάθε ἡμέρα.

Τό «κίνημα» αὐτό τοῦ «ἀργοῦ διαβά-ματος», μᾶς ἐπισημαίνει τήν ἀπώλεια πολύ σημαντικῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία συντελεῖται ἀπό τόν βομβαρδισμό αὐτό καί τήν συνεπακόλουθο ἀδυναμία συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς μας καί ἐπεξεργασίας τοῦ ὄγκου τῶν παρεχομένων πληροφοριῶν. Τό πρῶτο, τό ὁποῖο χάνομε εἶναι ἡ δυνατότης ἐπεξεργασίας, συσχετίσεως, κατανοήσεως καί ἐν τέλει κατακτήσεως τόσων πολλῶν καί συνεχῶς ἀνανευομένων πληροφοριῶν. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος ἔχει ἓνα ὄριο ἐπεξεργασίας καί ἀδυνατεῖ νά ἀσχοληθῇ μέ πληροφορίες πέραν αὐτοῦ τοῦ ὁρίου.

Τό δεύτερο, τό ὁποῖο χάνομε μέ τήν πληθώρα αὐτή τῶν πληροφοριῶν εἶναι τό κριτήριο τοῦ σημαντικοῦ καί σπουδαίου. Οἱ πληροφορίες ἔρχονται πρὸς ἐμᾶς καί ἀπαιτοῦν τήν προσοχή καί τήν σκέψι μας καί ἐμεῖς στεκόμαστε ἀνήμποροι νά διακρίνωμε ἐάν πράγματι μᾶς χρειάζονται οἱ συγκεκριμένες πληροφορίες. Ὁ χρόνος στό λεγόμενο «σερφάρισμα» στό διαδίκτυο φεύγει γρήγορα, χωρίς στό τέλος τῆς ἐργασίας μας νά ἔχουμε ἀποκομίσῃ κάποια σημαντικά ἀποτελέσματα.

Τρίτη σημαντική ἀπώλεια εἶναι ἡ διάσπασις τῆς προσοχῆς μας. Ὁ σημερινός ἄνθρωπος, βομβαρδιζόμενος ἀπό πληροφορίες, ἀκούσματα καί θεάματα, ἀδυνατεῖ νά συγκεντρώσῃ τήν προσοχή του σέ κάποια διανοητική ἢ πνευματική ἐργασία καί νά ἐμβαθύνῃ σέ αὐτήν. Τό μυαλό γρήγορα κουράζεται καί ἀναζητοῦμε μία ἄλλη ἐνασχόλησι, ὥστε νά

ξεκουρασθοῦμε καί μιὰ ἄλλη ἀνανεωμένη πηγὴ γιὰ τὰ ἐνδιαφέροντά μας.

Πολύ σημαντικὴ ἀπώλεια εἶναι ἐπίσης ἡ δυσκολία ἀναγνώσεως καὶ ἐμβαθύνσεως σέ «δύσκολα» κείμενα. Ἡ τηλεόρασις καὶ τὸ διαδίκτυο ὥθουν τὴν πλειοψηφία τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων νὰ ἀρκοῦνται στὰ εὐπώλητα καὶ εὐπεπτα βιβλία καὶ νὰ ἀποφεύγουν βιβλία ἐπιστημονικά, φιλοσοφικά ἢ ὅτιδήποτε ἀπαιτεῖ κόπο, προσήλωσι καὶ ἀφοσίωσι.

Συνακόλουθος ἀπώλεια αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς ἀπολαύσεως τῆς ἀναγνώσεως. Ἡ ἀνάγνωσις δέν γίνεται μόνον γιὰ χρησιμοθηρικούς στόχους ἢ ἐξ ἐπαγγελματικῆς ὑποχρεώσεως· ἡ ἴδια ἡ διαδικασία τῆς ἀναγνώσεως ἐμπεριέχει τὴν χαρὰ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ τὴν κινητοποίηση τῶν διανοητικῶν ἱκανοτήτων τοῦ ἀνθρώπου. Πόσοι ἄνθρωποι, παλαιότερα, «ἐχάνοντο» μέσα στίς σελίδες τῶν βιβλίων, τὰ ὅποια τοὺς ἀνέπαινον ψυχικῶς, τοὺς ἐτόνωναν στίς δυσκολίες τοῦ βίου τους, τοὺς ἔδιναν διέξοδο καὶ ἀπάντησι σέ προβληματισμούς καὶ ἀμφι-

βολίες τῆς ζωῆς τους! Τὰ βιβλία ἐλειτουργοῦσαν ὡς «καταφύγια» ἀπὸ τὰ βάσανα καὶ τίς δυσκολίες τῆς ζωῆς, καθὼς καὶ ὡς «παράθυρα» μέσα ἀπὸ τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι διεύρυναν τίς γνώσεις καὶ τοὺς ὀρίζοντές τους. Αὐτὴ ἡ αἴσθησις δέν μπορεῖ νὰ γεννηθῇ μέσα ἀπὸ τὴν ψυχρὴ ὀθόνη τοῦ ὑπολογιστοῦ καὶ τὸν κατακλυσμὸ τῶν προσφερομένων πληροφοριῶν.

Ἐπάρχει ἡ γνώμη πολλῶν ὅτι τὰ βιβλία θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ διαβάζονται στὴν ἐντυπιασμένη μορφή τους, ἀκόμη καὶ ὅταν θὰ ἔχουμε περάσει ἐξ ὀλοκλήρου στὴν ψηφιοποιημένη ἐποχή. Κι αὐτὸ τὸ ὅποιο θὰ διατήρηση τὴν ὑπαρξίαν τῶν ἐντύπων βιβλίων θὰ εἶναι μεταξὺ ἄλλων καὶ ἡ αἴσθησις τῆς ἀφῆς, τῆς ὁσφρησεως, τῆς ἀκοῆς (μέ τὸ θρόισμα τῆς ἀλλαγῆς τῶν σελίδων), τίς ὁποῖες μᾶς μεταδίδει ἡ ἀνάγνωσις τους. Γιατί ὁ ἄνθρωπος, παρ' ὅλη τὴν ἐξέλιξι καὶ πρόοδό του, διασώζει ἐντὸς του κάποια ἀρχετυπικά δεδομένα.

Ι. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 210.32.35.023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Ὑπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Ἀθήναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμὴ τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Ἐτησίᾳ συνδρομή, Ἑσωτερικοῦ ΕΥΡΩ 15, Ἐξωτερικοῦ ΕΥΡΩ 30. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιφυλάσσει εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δέν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ διθλοκκρισαὶ δέν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 2010

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπό τίς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

**ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ**

Χρύσανθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος

Ὁ Κύπρου Μακάριος Β΄

Ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος

Ἰωακείμ Γ΄ Οἰκουμενικός Πατριάρχης

* * *

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ
Τό ἀληθινὸ του πρόσωπο
καὶ ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου του

* * *

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ
Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν
Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210.32.21.283

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998